

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR DIPLOMATIJOS MAGISTRO PROGRAMA

KATAŽYNA VOIŠNIS
II kurso studentė

**KINIJOS STRATEGINĖS KULTŪROS DUALUMAS: KĄ RODO
BESIKEIČIANTI VALSTYBĖS STRATEGINĖ ELGSENA?**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: Doc. dr. Margarita Šešelgytė

Vilnius, 2016

Bakalauro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretorės parašas)

Bakalauro darbo recenzentas:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Voišnis K. Kinijos strateginės kultūros dualumas: ką rodo besikeičianti valstybės strateginė elgsena?: Tarptautinių santykių ir diplomatijos specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas Doc. dr. Margarita Šešelgytė–V., 2016. – 56p.

Reikšminiai žodžiai: Kinija, kultūra, strateginė elgsena, strateginė kultūra, konfucianizmas, realpolitik, aktyvi užsienio politika, Azijos – Ramiojo vandenyno regionas, saugumo politika, sprendimų priėmimo procesas, karinės galios naudojimas.

Šiame darbe vertinama, ar pakitusi Kinijos užsienio politika ir aktyvesnė bei agresyvesnė valstybės elgsena rodo, kad pasikeitė ir šalies strateginė kultūra. Darbe apžvelgiama strateginės kultūros samprata bei Kinijai būdinga tradicinė strateginė kultūra. Be to daroma prielaida, kad Kinijos strateginė kultūra konstruoja tam tikrą valstybės elgesio modelį ir padeda atsakyti į klausimą, kodėl valstybei yra būdingas tam tikras elgsenys, priimant valstybei svarbius strateginius sprendimus.

Tiriamajoje dalyje siekiama išsiaiškinti, ar pasikeitusi Kinijos užsienio politika, kuri tapo aktyvi, o kartais net agresyvi, atspindi ir pasikeitusią Kinijos strateginę elgseną. Taip pat pasitelkiant, ambicijos lygio, kuris atspindi tarptautinėje valstybės saugumo politikoje, vykdomosios valdžios įtakos sprendimų priėmimo procesui, užsienio politikos orientacijos ir pasiryžimo naudoti karinę jėgą nepriklausomus kintamuosius analizuojama, ar pasikeitė ir pati valstybės strateginė kultūra.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „*Kinijos strateginės kultūros dualumas: ką rodo besikeičianti valstybės strateginė elgsena?*“:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Katažyna Voišnis

(parašas)

Turinys

Įvadas.....	5
1. Strateginė kultūra.....	10
1.1. Strateginės kultūros raida.....	11
1.2. Strateginės kultūros apibrėžimas	13
2. Kinijos strateginė kultūra	14
2.1. Tradicinės Kinijos strateginės kultūros bruožai.....	18
3. Metodologija.....	21
4. Aktyvioji Kinijos užsienio politika	23
4.1. Kinijos saugumo politika	29
4.2. Kinijos sprendimų priėmimo procesas	33
4.3. Užsienio politikos orientacija	34
4.4. Karinės galios naudojimas	38
Išvados.....	42
Priedai.....	45
Literatūros sąrašas	48
Summary.....	53

Įvadas

Pasibaigus Šaltajam karui Kinija nusprendė atsisakyti šio karo metu vyravusia valstybės mąstymo logika ir įtvirtinti naujus šalies vidaus ir užsienio politikos įgyvendinimo principus ir veikimo modelius.¹ Todėl 1997 m. buvo suformuota nauja užsienio politikos kryptis - „Naujoji saugumo koncepcija“, kuri pirmą kartą buvo įvardyta bendroje Rusijos ir Kinijos deklaracijoje, ASEAN susitikimo metu, o vėliau įtraukta ir į 1998 m. Kinijos Baltuosius gynybos dokumentus (ang. White Defense Papers).² Pakeitus užsienio politiką Kinija siekė dalyvauti naujos tarptautinės tvarkos kūrimo. Įgyvendinant naująją užsienio politiką Kinija pabrėžė penkis taikaus koegzistavimo principus (ang. Five Principles of Peaceful Coexistence). Taigi svarbūs tapo: aktyvumas, kooperacija, daugiašališkumas, pragmatiškumas ir nesikišimas į kitų valstybių vykdomą politiką.³ Kartu „Naujojo saugumo koncepcijoje“ išskirtas ir ekonominis bendradarbiavimas. Buvęs Kinijos valstybės vadovas Deng Xiaoping taip pat tvirtino, kad remiantis šiuo modeliu Kinija siekia saugumo, „dialogo“ su kitomis valstybėmis, kuris būtų paremtas abipusiu pasitikėjimu, abipuse nauda ir lygybe.⁴ Taigi galima pastebėti, kad Kinija nuo XX a. pab. pradėjo vykdyti naują užsienio politikos modelį, kuris turėjo padidinti valstybės įtaką globaliu mastu ir Azijos - Ramiojo vandenyno regione.

Pasikeitusi Kinijos užsienio politika lėmė ir Kinijos naujosios strateginės elgsenos modelio atsiradimą. Valstybė sugebėjo įvesti reformas, kurios šalį sustiprino ekonomiškai. Remiantis Tarptautinio valiutos fondo duomenimis 2014 m. Kinija buvo pripažinta labdariaujančia valstybe ekonomikos srityje.⁵ Šiai šaliai priklausė 17,6% pasaulio BVP, kai tuo tarpu JAV priklausė tik 17,4% pasaulio BVP (žiūrėti 1 priedo 1 lentelę).⁶ Nors atsižvelgiant į BVP tenkantį vienam gyventojui Amerika vis dar pirmauja, vis dėlto skaičiuojama, kad ir artimiausiais metais, vertinant Kinijos BVP augimą (apie 7 proc.), kai tuo tarpu numatoma, kad JAV BVP augs tik apie 3%, ši valstybė išliks pirma šiame sąrašė.⁷ Taigi Kinija smarkiai sustiprėjo ekonomiškai, o tai leido Kinijai įtvirtinti valstybės statusą ir pasaulio politinėje erdvėje.

---

¹ Gao Fei, „The Shanghai Cooperation Organization and China's New Diplomacy“. *Discussion Papers in Diplomacy*, 2010, 1-20.

² Institute of Peace and Conflict studies, „New Security Concept of China: An Analysis“. (125). New Delhi: Anil Kumar, 2012.

³ C. Fred Bergsten, Bates Gill, Nicholas R. Lardy and Derek Mitchell, *China: The Balance Sheet: What the World Needs to Know Now about the Emerging Superpower*. USA: Institute for International Economics, 2007, 38-39.

⁴ Fei, 1-20.

⁵ Joseph Stiglitz, „The Chinese Century“. *Vanity Fair*, 2015. <<http://www.vanityfair.com/news/2015/01/china-worlds-largest-economy>> [Žiūrėta 2016-04-18].

⁶ Hugo Duncan, David Martosko, „America Usurped: China becomes world's largest economy – putting USA in second place for the first time in 142 years“. *Dailymail*, 2014. <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2785905/China-overtakes-U-S-world-s-largest-economy-IMF-says-economy-worth-17-6trillion-America-falls-second-place-time-1872.html>> [Žiūrėta 2016-04-22].

⁷ OECD, „China - Economic forecast summary (June 2015)“. 2015. <<http://www.oecd.org/economy/china-economic-forecast-summary.htm>> [Žiūrėta 2016-04-18].

Sustiprėjusi ekonomiškai Kinijai ėmėsi ir kitų veiksmų, stiprinančių šalies statusą globaliu mastu ir Azijos – Ramiojo vandenyno regione. Pavyzdžiui, Kinija įkūrė jūrų - oro identifikacinę gynybos zoną Rytų Kinijos jūroje (ang. East China Sea Air Defense Identification Zone). Padidėjo Kinijos jūros ir oro pajėgų pratybų bei vykdomų operacijų skaičius. Kinija vis dažniau pradėjo naudoti karinę jėgą konfliktuose su Filipinais ir Vietnamu dėl Paracelio ir Spratlio salų teritorijų.⁸ Kinija pirmą kartą pagrasino JAV taikyti sankcijas, jei šiai valstybei priklausančios organizacijos nesiliaus tiekusios ginklų Taiwanui.⁹ Šalis įkūrė Sansha miestą Paracelio salose, kuriame įsteigė karines bazes, kurios padeda kontroliuoti situaciją Pietų Kinijos jūroje.¹⁰ Be to Kinija įpykdė Vietnamą ir Filipinus, nes prie Paracelio salų įkūrė naftos išgavimo platformą. Užfiksuota, kad 2015 m. Kinija Spratlio salose įsteigė lauko aerodromą.¹¹ Taip pat 2013 m. Kinija pradėjo sėkmingi įgyvendinti vieną svarbiausių projektų – atidarė Azijos infrastruktūros investicijų banką (ang. Asian Infrastructure Investment Bank), kuriam šiuo metu priklauso 57 valstybės.¹² Ši šalis aktyviau ir ryžtingiau veikia ir tarptautinėse organizacijose. Pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje Kinija vis dažniau naudoja Veto teisę.¹³ Be to Kinija yra įvardinta 7-a valstybe pagal tai, kiek ji skiria lėšų (6,64%) JT taikos palaikymo misijoms.¹⁴ Taigi Kinijos užsienio politikos pokytis tapo ne tik oficialiai deklaruojamas, tačiau ir praktiškai pastebimas.

Numanoma, kad Kinijos stiprėjimas politinėje, karinėje ir ekonominėje srityje, pakeis esančią *status quo* situaciją tiek Azijos regione, tiek tarptautiniu mastu.¹⁵ Būtent todėl svarbu yra paaiškinti Kinijos elgesį ir strateginius sprendimus, o vienas iš būdų tą padaryti - valstybės strateginės kultūros analizė. Verta atkreipti dėmesį, kad ir tarptautinių santykių srityje Kinijos strateginė kultūra pritraukia vis daugiau dėmesio.¹⁶ Šiame darbe, aiškinant Kinijos pasikeitusį elgesį ir jos strateginius sprendimus, taip pat bus pasitelkta strateginės kultūros prieiga.

Norint suprasti Kinijos strateginę kultūrą ir jai būdingus bruožus, reikia suvokti, kas yra strateginė kultūra. Labiausiai mokslinėje literatūroje yra paplitęs A. I. Johnston strateginės kultūros

---

⁸ National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security Report 2014: Diversification of Roles in the People's Liberation Army and the People's Armed Police“. Japan: National Institute for Defense Studies, 2015, 2-4.

⁹ Bjorn Jerden, „The Assertive China Narrative: Why It Is Wrong and How So Many Still Bought into It“. *Chinese Journal of International Politics*, 7 (1), 2014, 47-88. < <http://cjip.oxfordjournals.org/content/7/1/47.full>> [Žiūrėta 2016-04-19].

¹⁰ „Q&A: South China Sea dispute“. *BBC News*, 2015. < <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349>> [Žiūrėta 2016-04-20].

¹¹ Ten pat, < <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349>> [Žiūrėta 2016-04-20].

¹² Asian Infrastructure Investment Bank. <<http://euweb.aib.org/html/aboutus/introduction/Membership/?show=0>> [Žiūrėta 2016-04-06].

¹³ Xue Lei, „China as a Permanent Member of the United Nations Security Council“. UN Security Council, 2014, 3.

¹⁴ United Nations Peacekeeping, „Financing Peacekeeping“. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/financing.shtml>> [Žiūrėta 2016-04-15].

¹⁵ Rosita Dellios, „Chinese strategic culture: Part 2 – Virtue and power“. *Centre for East-West Cultural and Economic Studies Research Paper No. 2*, 1994, 1-15.

¹⁶ Tiejun Zhang, „Chinese Strategic Culture: Traditional and Present Features“. *Comparative Strategy*, 21:2, 2010, 73-90.

paaikškinimas. Autorius strateginę kultūrą įvardija kaip įsitikinimų, normų ir idėjų visumą, tam tikroje visuomenėje, kuri leidžia generuoti tam tikrus lūkesčius apie visuomenės preferencijas ir veiksmus saugumo ir gynybos politikoje.¹⁷ Toks strateginės kultūros apibrėžimas lemia, kad visuomenės saugumo ir gynybos identitetas, išreikštas per preferencijas ir elgesio modelį, kyla iš bendros patirties ir priimtų naratyvų tam tikroje visuomenėje. Todėl įsitikinimų ir normų modelis formuoja kolektyvinį identitetą ir nusako santykį su kitomis grupėmis. Kartu tokiu būdu yra nustatomi ir nubrėžiami siekliai ir priemonės, kurie padeda pasiekti valstybės saugumo tikslus.¹⁸ Vis dėlto šiame darbe strateginė kultūra nagrinėjama per A. Scobell pateiktą strateginės kultūros sampratą. Mokslininkas strateginę kultūrą įvardija kaip fundamentalių ir patvarių įsitikinimų bei prielaidų apie karo vaidmenį žmonių tarpusavio santykiuose visumą ir jėgos, kurią naudoja politinis ir karinis visuomenės elitas, efektyvumą.¹⁹ Taigi šioje sampratoje įterpiamas valstybės politinio ir karinio elito veiksnys.²⁰ Kadangi Kinijoje politinis ir karinis elitas turi svarbesnį vaidmenį formuojant valstybės elgesio strategijas nei visuomenė, autoriaus A. Scobell pateiktas apibrėžimas geriau atskleidžia pasirinkto atvejo analizės ypatybes.

Mokslinėje literatūroje, nagrinėjant Kinijos strateginės kultūros prieigą, daugiausia dėmesio skiriama šio reiškinio istorinių naratyvų bei pagrindinių bruožų ir charakteristikų paieškoms. A. I. Johnston teigimu Kinija istoriškai pasižymėjo „*realpolitik*“ arba taip vadinama parabellum strategine kultūra.²¹ Jam pritaria ir autorius S. G Zhang.²² Savo darbuose autoriai atskleidžia, kad nesibaigiančios grėsmės ir jėgos naudojimas buvo vienas iš svarbiausių Kinijos istorinės raidos aspektų, kuris lėmė, kad Kinija ir jos elitas savo veiksmus vertina per galios maksimizavimo sąvoką.²³ Būtent todėl Kinija ir jos strateginė kultūra tapatinama su galios ir jėgos didinimu.²⁴ Autorius J. Glenn tiria, koku būdu sąveikauja realizmo ir strateginės kultūros prielaidos.²⁵ Tačiau galime pastebėti, kad „*realpolitik*“ dažnu atveju iki galo nepaaiškina Kinijos strateginių sprendimų ir elgesio.

Kita autorių grupė kuriai priklauso R. Dellios ir T. Zhang tvirtina, kad Kinijos strateginei kultūrai didžiausią įtaką turi *konfucianizmo* arba *daoizmo* filosofija. Autorius T. Zhang

---

¹⁷ Alastair Iain Johnston, *Cultural Realism— Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*. 3 leid. Princeton University Press, 1998, 1-4.

¹⁸ Thomas G Mahnken, „Secrecy & Stratagem: Understanding Chinese Strategic Culture“. The Lowy Institute for International Policy, 2011, 5-27.

¹⁹ Andrew Scobell, „China and Strategic Culture“. *Strategic Studies Institute*, 200, pp. 1-38.

²⁰ Christopher P. Twomey, „Chinese Strategic Cultures: Survey and Critique“. *Defense Threat Reduction Agency Advanced Systems and Concepts Office*, 2006, 3-21.

²¹ A. I Johnston, *Cultural Realism— Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, 22-27.

²² Shu Guang Zhang, *Deterrence and Strategic Culture— Chinese-American Confrontations, 1949-1958*. 2 leid. Cornell University Press, 1992, 1-13.

²³ Bijian Zheng, „China's "Peaceful Rise" to Great-Power Status“. *Foreign Affairs*, Volume 84, No 5, 2005, pp. 18-24.

²⁴ Twomey, 3-21.

²⁵ J. Glenn, „Realism versus Strategic Culture: Competition and Collaboration?“ *International Studies Review*, 11, 2009, 523-551.

teigia, kad tradicinei Kinijos strateginei kultūrai yra būdingas „kultūrinis moralumas“ (*cultural moralism*), o ne realizmo prielaidos. Jis tvirtina, kad Kinijos strateginei kultūrai būdingas moralės aspekto pabrėžimas, taip pat įtaka turi konfucianizmo tradicijos bei vidinės tvarkos ir saugumo palaikymo normos.²⁶ R. Dellios pastebi, kad Kinija vadovaudamasi daoizmo ir konfucianizmo tradicija siekia savo potencialo realizavimo, tačiau ne kitos valstybės sąskaita. Taigi ši valstybė nesivadovauja nulinės sumos žaidimo taisyklėmis.²⁷ Tačiau ir konfucianizmo bei daoizmo principų taikymas, aiškinant Kinijos strateginę kultūrą, nėra pakankamas.

Trečioji autorių grupė apjungia realizmo prielaidų ir konfucianizmo/daoizmo filosofijos veiksmų įtaką strateginei kultūrai. A. Scobell, T. G. Mahnken ir K. D. Johnson pradeda nagrinėti Kinijos strateginės kultūros dualumo paradoksą. Autoriai prieina išvados, kad Kinijos strateginės kultūros negalima vadinti nei pacifistine, nei agresyvia. Viena vertus ji yra veikiamą konfucianizmo idėjų ir pabrėžia taiką, kita vertus vadovaujasi „realpolitik“ logika.²⁸ Bet abi turi įtakos, vykdamas Kinijos saugumo strategiją. Taigi kyla klausimas: ar Kinijos aktyvus pasireiškimas tarptautinėje politikoje taip pat galėjo lemti ir tam tikrą Kinijos strateginės kultūros principų pokytį?

Tyrimo problema: *Kinijoje egzistuoja dualistinė strateginė kultūra, kurios negalima vadinti nei pacifistine, nei agresyvia, kuri viena vertus yra veikiamą konfucianizmo idėjų ir pabrėžia taiką, kita vertus vadovaujasi „realpolitik“ logika. Ši strateginė kultūra lemia ir Kinijos elgesį tarptautinėje erdvėje. Nors Kinija oficialiai skelbia, pasirenkanti taikos siekius, kita vertus galima pastebėti, kad paskutiniu metu yra vykdomi agresyvūs veiksmai, norint pasiekti valstybės užsibrėžtus tikslus. Matoma, kad pasikeitė šalies elgsena, vykdamas užsienio politiką, tačiau nėra aišku, ar pasikeitęs valstybės elgesys suponuoja ir pačios strateginės kultūros lūžį ir įvyksta jos pokytis, kai strateginėje kultūroje dingsta dualumas ir pradeda dominuoti realpolitik prielaidos (galios maksimizavimo ir nulinės sumos žaidimo taisyklės), užgoždamos konfucianizmo principus.*

Tyrimo klausimas: Ar pasikeitusi Kinijos elgsena, įgyvendinant valstybės užsienio politikos tikslus, rodo ir šalies strateginės kultūros pokytį?

Darbo objektas: Kinijos strateginė kultūra.

Darbo tikslas: Įvertinti ar pasikeitęs Kinijos elgesys užsienio politikoje parodo ir Kinijos strateginės kultūros pokytį.

Darbe iškelti šie uždaviniai:

- Apsibrėžti strateginės kultūros sampratą;

---

²⁶ Tiejun Zhang, 73-90.

²⁷ Dellios, 1-15.

²⁸ Scobell, 1-38.

- Išanalizuoti ir apibrėžti tradicinės Kinijos strateginės kultūros charakteristikas ir bruožus;
- Iširti Kinijos elgsenos pokyčius nuo „Naujosios saugumo koncepcijos“ politikos įvedimo;
- Išanalizuoti, ar Kinijos pasikeitusi elgsena rodo pokyčius strateginiame valstybės lygmenyje, ar nepasikeitė ir pati valstybės strateginė kultūra.

Ginamieji teiginiai:

1. Kinijos strateginė kultūra suteikia teorinį suvokimą, kodėl valstybei yra būdingas tam tikras elgesys, priimant valstybei svarbius strateginius sprendimus.
2. Kinijos valstybei deklaravus „Naująją saugumo koncepciją“ pasikeitė šalies elgesys, vykdam užsienio politiką – Kinija tapo atkaklesnė, ryžtingesnė ir agresyvesnė.
3. Pasikeitusi Kinijos strateginė elgsena suponuoja, kad įvyko pokytis ir valstybės strateginėje kultūroje.

Metodologija: Darbe naudojama kokybinė analizė - atvejo studija. Analizuojant, ar Kinijos elgsenos pokytis rodo ir šalies strateginės kultūros kaitą remiamasi pirminių ir antrinių šaltinių analize. Antriniais šaltiniais – knygos, moksliniai straipsniai, internetinių prieigų laikraščiai. Pirminiai šaltiniai-prieinami statistiniai duomenys ir dokumentai.

Šiame darbe, visų pirma apibrėžiama strateginės kultūros sąvoka ir analizuojamos Kinijos strateginės kultūros charakteristikos. Antroje šio darbo dalyje koncentruojamasi į Kinijos užsienio politikos elgsenos pokyčius po „Naujojo saugumo koncepcijos“ įvedimo. Atsižvelgiant į Kinijos ambicijos lygį, vykdomosios valdžios įtaką priimant strategiškai svarbius sprendimus, užsienio politikos orientaciją ir pasiryžimą panaudoti karinę jėgą atskleidžiama, ar Kinijos aktyvesnė ir agresyvesnė politika parodo ir Kinijos strateginės kultūros pokytį. Taigi darbo pabaigoje analizuojama, ar atkaklesnė Kinijos strateginė elgsena parodo, kad įvyksta pokyčiai ir Kinijos strateginėje kultūroje.

Vertinant empirinių duomenų trūkumą, galima teigti, kad Kinijos strateginės kultūros analizė galėtų prisidėti prie Kinijos strateginės elgsenos pokyčio vertinimo galimybių praplėtimo ir diskusijų skatinimo.

1. Strateginė kultūra

Autoriai, kurie nagrinėja strateginę kultūrą teigia, kad jos analizė yra svarbi, kadangi strateginės kultūros tyrimai padeda suvokti, kodėl skirtingos saugumo bendruomenės, pasirenka skirtingus saugumo sprendimus ir įgyvendina skirtingus strateginius veiksmus. Verta pabrėžti, kad didelę įtaką strateginėje kultūroje turi istorijos naratyvai ir geografiniai veiksniai. Be to dažnu atveju mokslininkai taiko strateginės kultūros prieigą, norėdami paaiškinti tęstinumą ar pokyčius nacionalinėje saugumo politikoje. Taigi, analizuojant strateginę kultūrą siekiama surasti atsakymus, kodėl vieni sprendimai ir politikos kryptys yra pasirenkamos vienu valstybių, o kiti sprendimai kitų valstybių.²⁹ Atsižvelgiant į šiuos veiksnius strateginė kultūros prieiga padėtų suvokti Kinijos vykdomą politiką tiek savo kaimynių, tiek tarptautiniu lygmeniu. Būtent todėl svarbu yra suvokti, kas yra strateginė struktūra ir kaip ją įmanoma įvertinti bei iširti.

Tiriant strateginę kultūrą verta įsigilinti į kultūros apibrėžimus. Clifford Geertz kultūrą įvardina kaip paveldėtą koncepcijų struktūrą, kuri yra išreikšta simboliais per žmonių komunikaciją ir socializaciją, kurių metu susikuria ir įsitvirtina žinios apie žmonių įsitikinimus ir iššaknijusius požiūrius.³⁰ Jack Snyder kultūrą apibrėžia kaip pastovių elito įsitikinimų, požiūrių ir elgesio modelių, kurie pereina į tam tikrą mąstymo formą, struktūrą.³¹ Verta atkreipti dėmesį, kad tiriant strateginę kultūrą kultūros sąvoka turi didelę įtaką ir šios koncepcijos apibrėžimui.

Autorius A. I. Johnston darbe „Thinking about Strategic Culture“ teigia, kad valstybės valdžios atstovams priimant strategiškai svarbius sprendimus įtaką turi ne tik racionalus mąstymas ir galios maksimizavimo siekis, tačiau ir toks veiksnys kaip kultūra. A. I. Johnston nuomone strateginė kultūra neatmeta racionalumo *per se* kaip veiksnio turinčio įtaką strateginiams pasirinkimams, tačiau pabrėžia ir kultūros elementą, kuris gali būti ne mažiau svarbus. Dažnu atveju strateginės kultūros prieiga yra tapatinama ar lyginama su neorealizmu. Neorealistai neatsižvelgia į praeitį, istorinius procesus, labiau vertina „naudos“ veiksnį. Neorealistai teigia, kad panašūs vienetai (pavyzdžiui valstybės) siekia kuo didesnės naudos. Nauda yra apibrėžiama per „galios“ maksimizavimo sąvoką. Galios valstybės siekia didindamos savo gebėjimus ir materialiuosius resursus. Vis dėlto strateginės kultūros atstovai su tokiu strateginių veiksmų ir pasirinkimų vertinimu nesutinka. Jų teigimu elitas veikia ir socializuojasi skirtingose strateginėse kultūrose, todėl net jei situacija bus panaši ir jų pasirinkimai bus ribojami panašių veiksmų, valstybių veiksmai gali skirtis, racionalumas gali būti

---

²⁹ Colin S. Gray „Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture“. *Comparative Strategy*, 26:1, 2007, 1- 20.

³⁰ Mahnken, 5-27.

³¹ Mahnken, 5-27.

vertinamas ne vienodai.³² Colin S. Gray taip pat tiria racionalumo ir strateginės kultūros santykį. Jis teigia, kad racionalumas saugumo bendruomenėse yra gana dažnas reiškinys. Tačiau dviprasmiškumas kyla dėl racionalumo turinio. Kiekviena kultūra racionalumą gali suprasti skirtingai. Pavyzdžiui, sprogdintojui jo elgesys atrodo racionalus, o mums nepriimtinas.³³ Kinijos atveju strateginė kultūra leistų suprasti ar Kinija elgiasi mus suprantamu racionaliū *per se* būdu ir iš tikrųjų pragmatiškai apskaičiuoja savo veiksmus, ar vis dėlto Kinijos veiksmai yra nulemti ir kitų, pavyzdžiui, kultūrinių dalykų.

Autorius J. Glenn teigia, kad strateginės kultūros tyrimo objektai gali būti skirtingi. Kai kurie mokslininkai strateginę kultūrą mato kaip įsiterpiančią kintamąjį, o kiti įrodinėja, kad strateginė kultūra turi didelę įtaką veikėjams ir jų veiksmai. Tokiu atveju strateginė kultūra matoma kaip valstybės identitetas ir elgseną formuojantis veiksnys. Verta atkreipti dėmesį, kad dauguma strateginės kultūros tyrėjų, analizuodami strateginę kultūrą, pasirenka proceso atsekimo metodologiją (ang. process tracing). Vis dėlto kiekvienos analizės tikslas gali būti skirtingas.³⁴ Taigi viena vertus moksliniuose darbuose atskleidžiamos bendro pobūdžio generalizacijos apie vienos ar kitos valstybės strateginę kultūrą, kita vertus, ieškoma nepriklausomų kintamųjų, kurie galėtų būti taikomi, vykdant atskiras atvejo studijas.

1.1. Strateginės kultūros raida

Strateginės kultūros mokslininkų darbai skirstomi į tris kartas. Pirmosios kartos darbai pasirodė 1980 – aisiais metais ir bandė paaiškinti, kodėl Sovietų Sąjunga ir JAV skirtingai vertino branduolines strategijas.³⁵ Nagrinėjamos doktrinos atskleidė, kad JAV įsitikinimu branduolinis karas negalėjo ir negali būti pradėtas, nes toks karas pražudytų pernelyg daug žmonių ir niekas tokio karo nelaimėtų. JAV gali tik palaikyti atitinkamą branduolinių technologijų lygį, kad Sovietų Sąjunga būtų atgrasyta nuo tolesnių veiksmų. Tačiau nors JAV manė, kad dėl garantuoto abipusio sunaikinimo logikos Sovietų Sąjunga branduolinių ginklų panaudojimą vertins taip pat atsargiai, Sovietų Sąjunga vadovavosi ir iki šiol vadovaujasi labiau ne atgrasymo, bet puolamąja strategine logika. Vis dėlto pirmosios kartos atstovai yra kritikuojami dėl apibrėžimo platumo. Strateginės kultūros samprata buvo matoma kaip labai plati ir viską apimanti. Strateginė kultūros samprata įtraukė tiek

---

³² A.I. Johnston, „Thinking about Strategic Culture, International Security“. *The MIT Press* Vol. 19, No. 4, 1995, pp. 32-64.

³³ Gray „Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture“, 1- 20.

³⁴ Glenn, 523-551.

³⁵ Johnston, „Thinking about Strategic Culture, International Security“, 32-64.

technologinius, tiek geografinius, tiek organizacinius, istorinius ar net politinius valstybės veiksmus.³⁶ Autorius R. U. Zaman taip pat pastebi, kad pirmosios kartos strateginės kultūros sampratos apibrėžimo problemos kyla dėl jos konceptualizacijos kompleksškumo ir yra sunku įvertinti ne ką mes turėtume įtraukti kaip svarbų kintamąjį, tačiau, ką turėtume atmesti iš tyrimo lauko.³⁷ Taigi, nors tarptautinių santykių erdvėje strateginės kultūros tyrimai vis labiau plinta, tačiau nuo pirmosios kartos indėlio į šį tyrimų lauką apibrėžimas vis dar lieka miglotas ir labai platus.

Antroji karta rėmėsi prielaida, kad yra skirtumas tarp to, ką lyderiai galvoja ir sako ir tarp to, ką jie daro. Jų teigimų veiksmus lemia svaresni ir gilesni motyvai, o ne tik valdžios elito nuostatos. Svarbiausiu tyrimo dalyku tapo ryšys tarp simbolinio diskurso, strateginės kultūros ir elgesio. Vis dėlto lieka neaišku ar strateginis diskursas turi įtaką elgesiui. Viena vertus, teigiama, kad sprendimus priimantis elitas gali nepaisyti strateginės kultūros suvaržymų. Kita vertus, vis daugiau mokslininkų pastebi, kad elitas socializuojasi strateginėje kultūroje, kurią ir pats kuria, todėl jų pasirinkimai gali būti apriboti simbolių ir tvarkos, sukurtos prieš juos valdžioje buvusių asmenų.³⁸ Didžiausia antrosios kartos problema - nėra aišku koks yra ryšys tarp simbolinio diskurso, strateginės kultūros ir elgesio. Taigi viena vertus, valstybių strateginės kultūros gali skirtis. Kita vertus, elitas pasaulyje siekia panašių tikslų, todėl visoms valstybėms gali būti būdinga vienoda mąstymo logika.³⁹ Antroji karta kartu daugiausia dėmesio skyrė hegemoninių valstybių strateginių kultūrų tyrimams.⁴⁰ Kadangi šios kartos atstovai atsisako elgesio kaip priklausomojo kintamojo, šiuo atveju neįmanoma įvertinti, ar strateginė kultūra turi poveikį elitui ar net pačiai valstybės elgsenai.

Trečioji karta susitelkia ties nepriklausomų kintamųjų konceptualizacija ir metodologijos paieškomis.⁴¹ Be to atskleidžiama, kad kultūra nėra statiška ir kinta laike. Ji gali keistis, prisitaikyti ar net staiga pakrypti kita linkme, paveikta išorinių ar vidinių veiksnių.⁴² Kartu trečioji karta kuria strateginių ir organizacinių kultūrų normas, norėdama paaiškinti sprendimus, kurių nesugeba paaiškinti neorealizmo prieiga.⁴³ Trečiosios kartos darbuose elgsena yra priklausomas kintamasis.⁴⁴ Verta pabrėžti, kad nors dauguma darbų taiko pirmosios kartos prieigą, vis dėlto šiame darbe pasirinkta trečiosios kartos mąstymo logika, kadangi būtent šios kartos atstovai leidžia įvertinti strateginės kultūros ir valstybės elgesio sąveiką.

---

³⁶ Johnston, „Thinking about Strategic Culture, International Security“, 32-64.

³⁷ Rashed Uz Zaman, „Strategic Culture: A “Cultural” Understanding of War“. *Comparative Strategy*, 28:1, 2009, 68-88.

³⁸ Johnston, „Thinking about Strategic Culture, International Security“, 32-64.

³⁹ Johnston, *Cultural Realism— Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, 1-4.

⁴⁰ Ten pat, 1-4.

⁴¹ Johnston, „Thinking about Strategic Culture, International Security“, 32-64.

⁴² Gray „Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture“, 1- 20.

⁴³ Johnston, *Cultural Realism— Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, 1-4.

⁴⁴ Asle Toje, „ Strategic Culture as an Analytical Tool History, capabilities, geopolitics and values: the EU example“. *Western Balkans Security Observer*, 14, 2009, 3-23.

Taigi pirmosios ir trečios kartos atstovai ieško atsakymo į klausimą: kaip atskirti strateginės kultūros įtaką elgesiui nuo kitų veiksnių. Šios dvi priegijos taip pat siekia atskirti strateginės kultūros prielaidas nuo neorealistų aiškinimų. Kol kas mokslo darbuose dominuoja pirmosios kartos tyrimai.⁴⁵ Apibendrinant tiriant strateginę kultūrą verta atsižvelgti į elito, priimančio sprendimus veiksmus ir mąstymą, tačiau reikia įtraukti ir bendrą diskursą, kuriame šie sprendimai yra priimami. Kartu reikia turėti omenyje, kad strateginė kultūra gali keistis ir ji daro įtaką valstybės elgesiui.

1.2. Strateginės kultūros apibrėžimas

Strateginės kultūros sąvoka tarptautinių santykių mokslų srityje išlieka iki galo neapibrėžta. Vis dėlto, kadangi siekiant iširti, Kinijos strateginę kultūrą svarbu yra suvokti, kas yra strateginė kultūra, šioje darbo dalyje bus gilinamasi į literatūroje pateiktas strateginės kultūros sampratas.

Vieni autoriai strateginę kultūrą įvardina kaip integruotą „simbolių sistemą“, kuri nustato paplitusias ir ilgalaikes strategines preferencijas apie karinės galios rolę ir efektyvumą tarptautiniuose santykiuose. Minima simbolių sistema susideda iš dviejų dalių. Pirmą, iš prielaidų apie strateginės kultūros aplinką, kuri apima suvokimą apie karo vaidmenį, ir ar visuomenė vertina karą kaip įprastą ir suvokiamą elementą, ar jis yra matomas kaip nukrypimas. Antra, iš suvokimo apie priešininko prigimtį ir grėsmę, kurią jis kelia bei apie jėgos panaudojimo efektyvumą (ar galime kontroliuoti pasekmes ar ne).⁴⁶ Kiti autoriai nagrinėdami strateginę kultūrą, įvardina ją kaip mąstymo ir veikimo būdą, kuris glaudžiai siejasi su jėgos panaudojimu. Jėgos panaudojimas priklauso nuo visuomenės suvokimo, kuris susiformavo per istorinę patirtį ir jam įtaką turi valstybės siekiai, tikslai bei valstybės prisiimtos atsakomybės tarptautinėje erdvėje.⁴⁷ Tačiau bene labiausiai paplitęs strateginės kultūros apibrėžimas yra įvardintas A. I. Johnston. Autorius teigia, kad strateginė kultūra tai įsitikinimų, normų ir idėjų visuma, tam tikroje visuomenėje, kuri leidžia generuoti tam tikrus lūkesčius apie visuomenės preferencijas ir veiksmus saugumo ir gynybos politikoje.⁴⁸ Jo nuomone toks apibrėžimas taip pat susideda iš kelių lygmenų: įsitikinimų apie karo vaidmenį visuomenės tarpusavio santykiuose (karas vertinamas teigiamai, ar neigiamai, kaip yra vertinami priešininkai – ar jie kelia grėsmę), karinės jėgos panaudojimo efektyvumo (ar galima kontroliuoti rezultatus, jei bus panaudota karinė

---

⁴⁵ Ten pat, 32-33.

⁴⁶ Johnston, „Thinking about Strategic Culture, International Security“, 32-64.

⁴⁷ Colin S. Gray, *Nuclear Strategy and National Style*. Hamilton Press, 1986, pp. 20-27.

⁴⁸ Gray „Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture“, 1- 20.

galia) ir strateginių sprendimų, kurie geriausiai atspindi tiriamą aplinką.⁴⁹ Taigi naudojant tokį strateginės kultūros apibrėžimą svarbu ne tik atsižvelgti į elito sprendimus, tačiau ir į tai, kaip visuomenėje yra suprantamas galios ir prievartos panaudojimas tam tikroje situacijoje.

Vis dėlto tiriant Kinijos strateginę kultūrą svarbiausia yra atsižvelgti į šios šalies elitą, kuris dalyvauja formuojant ir priimant svarbiausius valstybės strateginius sprendimus. Būtent todėl šiame darbe atsižvelgiama į A. Scobell pateiktą strateginės kultūros sampratą. Autorius strateginę kultūrą įvardija kaip fundamentalių ir patvarių įsitikinimų ir prielaidų modelį apie karo vaidmenį žmonių tarpusavio santykiuose ir jėgos, už kurios panaudojimą atsakingas politinis ir karinis visuomenės elitas, efektyvumą.⁵⁰

Apibendrinant, nors mokslinėje literatūroje netrūksta strateginės kultūros apibrėžimų, vis dėl to daugumoje yra pabrėžiamas visuomenės veiksnys. Kadangi Kinijoje svarbesnį vaidmenį, formuojant užsienio politiką užima elitas, o ne visuomenė, šiame darbe taikomas apibrėžimas, kuris atspindi politinio ir karinio elito svarbą, priimant strategiškai svarbius Kinijos sprendimus.

2. Kinijos strateginė kultūra

H. Kissinger tvirtina, kad bet koks bandymas suprasti Kinijos XXI a. užsienio politiką ir valstybės elgseną bei vietą šiuolaikiniame pasaulyje turi prasidėti nuo šios valstybės istorijos ir tradicijų konteksto analizės, o būtent šiuos elementus ir padeda atskleisti strateginė kultūra.⁵¹ Pirma, Kinijos strateginės kultūros tyrimai gali leisti suprasti Kinijos sprendimų priėmimo mechanizmą, suvokti, kodėl Kinijos veiksmai gali būti racionalūs, nors Vakarų pasaulio atstovai gali vertinti ir kitaip. Antra, Kinijos strateginės kultūros suvokimas, leidžia suprasti ir tai, kaip Kinija vertina savo veiksmus, lyginat su Vakarų valstybių strategine kultūra. Verta atkreipti dėmesį, kad patys Kinijos karinių ir strateginių studijų mokslininkai teigia, kad strateginis mąstymas formuojamas ir kuriamas, remiantis tam tikromis istorinėmis ir kultūrinėmis visuomenės tradicijomis, todėl ir pačiai valstybės strategijai daro įtaką ideologiniai, kultūriniai ir istoriniai veiksniai. Be to dauguma Kinijos karinių ir politinių lyderių tiki, kad istoriškai įsišakniję Kinijos karo principai yra aktualūs ir svarbūs net ir šiandien.⁵² Apibendrinant, norint suvokti, kokie veiksniai ir principai lėmė Kinijos tradicinės strateginės kultūros susiformavimą, turėtume atsižvelgti į istorinį ir kultūrinį valstybės raidos aspektą.

---

⁴⁹ Mahnken, 5-27.

⁵⁰ Scobell, 1-38.

⁵¹ Henry Kissinger, *On China*. New York: Penguin, 2011, 28-37.

⁵² Mahnken, 5-27.

Todėl šiame darbe gilinamasi į *konfucianizmo*, *realpolitik* ar *parabellum* principus bei jų tarpusavio sąsają, kuri formuoja Kinijos strateginę kultūrą.

Visų pirma, mokslinėje literatūroje, nagrinėjančioje Kinijos strateginę kultūrą gausu pavyzdžių, kad Kinijos strateginės kultūros formavimuisi turėjo įtakos konfucianizmo, daoizmo ir Sun Tzu filosofija.⁵³ Autorius Ch. P. Twomey tvirtina, kad šios valstybės strateginė kultūra unikali. Kinija pabrėžia ne-karines bei politines priemones, sprendžiant iškilusias dilemas. Kai kontrolė yra būtina, Kinija imasi tik gynybinių veikslių, tačiau ne puolamųjų priemonių.⁵⁴ Edward Boylan teigia, kad Kinijos kariavimo būdas yra apibrėžiamas per karinį „kultūros stilius“ (ang. *cultural style*). Šis stilius kilo iš Sun Tzu karo meno. Būtent todėl Kinijos strateginei kultūrai būdingi šie bruožai: teorinis ir praktinis gynybos pasirinkimas. Geriausiai šį pavyzdį iliustruoja gynybinė Kinijos siena; riboto karo preferencija; įsitikinimas, kad yra efektyvesnis būdas pasiekti pergalę nei jėgos naudojimas. Nurodoma, kad tokie Kinijos strateginės kultūros preferenciniai pasirinkimai ir valstybės elgsena datuojami nuo Sun Tzu laikų (544 – 496 per. Kr. E.).⁵⁵ JAV pulkininkas K. D. Johnson taip pat nurodo, kad tradicinės Kinijos vertybės kildinamos iš konfucianizmo ir daoizmo. Autoriaus teigimu konfucianizmas yra moralinė elgsenos doktrina, kuri grindžiama penkiomis vertybėmis: žmoniškumu, teisingumu, nuosavybe, išmintimi ir ištikimybe. Ši mąstymo logika dominavo Kinijos administraciniame sprendimų priėmimo aparate nuo Hanų dinastijos laikų. Be to kartu su konfucianizmu pabrėžiama ir Sun Tzu filosofijos svarba, kuri moko, kad karą galima laimėti ir be jėgos panaudojimo. Taigi Kinija ieško harmonijos tarp žmonių ir juos supančios aplinkos.⁵⁶ T. Zhang teigia, kad Kinijos strateginę kultūrą galima apibrėžti kaip „kultūrinį moralizmą“.⁵⁷ Apibendrinant, konfucianizmas Kinijos strateginėje kultūroje lemia, kad Kinija ieško ne karinių, tačiau taikių problemų sprendimo būdų.

Bene daugiausia dėmesio konfucianizmo įtakai Kinijos strateginei kultūrai skiria autorė Rosita Dellios. Jos teigimu konfucianizmas skelbia apie harmoniją socialiniuose santykiuose, o pati Kinijos vadžia ir visuomenė filosofą Konfucijų įvardina kaip „didįjį mąstytoją ir valstybės veikėją“. Būtent todėl, pavyzdžiui, Konfucijaus filosofija turėjo didelę įtaką buvusiam Kinijos Liaudies Respublikos vadovui Mao Zedong. Taip pat jo mąstymui ir priimtiems sprendimams įtaką darė Sun tzu „Karo menas“ ir „Trijų karalysčių romanas“ (ang. *Romance of the Three Kingdoms*). Mao Zedong buvo išreiškęs tokias strategines preferencijas, kurias kildino iš Sun Tzu filosofijos: jei priešas puola, reikia trauktis; jei priešas įsikuria, reikia pulti. Jeigu priešas yra pasiekęs galios zenitą, reikia jo vengti,

---

⁵³ Dellios, 1-15.

⁵⁴ Twomey, 3-21.

⁵⁵ Ten pat, 3-21.

⁵⁶ Johnson, 1-21.

⁵⁷ Tiejun Zhang, 73-90.

o jeigu yra silpnas reikia neleisti jam pailsėti. Reikia išskaidyti ir pulti priešą ten, kur jis mažiausiai tikisi. Konfucianizmas ir Sun Tzu principai darė didelę įtaką ir dar vienam buvusiam Kinijos vadovui Deng Xiaoping, kuris buvo laikomas svarbiu politiniu ir kariniu strategu. Kinijoje šis asmuo buvo pripažintas moderniu lyderiu, kuriuo dangaus mandatas atėjo iš jo sugebėjimo Kinija vesti plėtros keliu modernioje eroje. Taigi vadovaujantis daoizmo ir konfucianizmo tradicija valstybės potencialo realizavimas nėra pasiekiamas kitos valstybės sąskaita, tai nėra nulinės sumos žaidimas. Tai yra siekis inkorporuoti „kitą“ ir dirbant kartu su juo pasiekti savo tikslų įgyvendinimą. Galima išnaudoti oponento galią, kad būtų pasiektas užsibrėžtas tikslas.⁵⁸ Be to Vakarų pasaulyje strategija lyginama su Carl von Clausewitz karo samprata. Vakaruose strategija yra suprantama kaip karinės priemonės bei galios naudojimas. Kita vertus, Kinijoje strategija nėra tapatinama vien su kariniu dėmenimi, valdžios tikslas yra ne tik išlaikyti tvarką, bet ir mokyti žmones.⁵⁹ Politika yra morali. Taigi Vakarai atskiria politiką nuo karinio dėmens. Vis dėlto Kinija net ir pradėjusi valstybės reformas karinėje srityje (reformos Liaudies išlaisvinimo armijos struktūroje) pabrėžia „teisingo karo“ (ang. just war) sampratą. Todėl tradiciškai ir iki šių laikų Kinija nepripažįsta galios legitimumo, jei nėra moralinio pagrindo.⁶⁰ Iškyla klausimas, ką mums parodo Kinijos konfucianizmo logika ir prielaidos? Apibendrinat, Kinija kovoja tik „teisingus karus“. Tokiais karais galima vadinti susirėmimus su Korėja 1950-aisiais m., kai buvo siekiama pasipriešinti imperialistinei valdžiai, karą su Indija 1962 m., karą su Sovietų Sąjunga 1969 m. ir Vietnamu 1979 m. Be to teigiama, kad jei Kinija perimtų Spratlio salas Pietų Kinijos jūroje tai būtų padaryta teisingo karo pagrindu.⁶¹ Verta atkreipti dėmesį, kad ir 2006 m. Kinijos gynybos Baltuosiuose dokumentuose minima, kad valstybė siekia taikios plėtros kelio.⁶² Taigi pagal konfucianizmo logiką, Kinija gali įsitraukti tik į tuos karus, kurie būtų laikomi teisingais. O teisingas karas gali būti vykdomas tik prieš užkariautojus.

T. Zhang tvirtina, kad per paskutinius 2 tūkst. metų pagrindinis Kinijos tikslas buvo apsaugoti valstybės ekonominę, politinę, socialinę ir kultūrinę Kinijos šerdį (ang. heartland). Šerdis suvokiama kaip pagrindinė Kinijos sausumos teritorija. Tam, kad būtų apsaugota ši teritorija turi būti kontroliuojama ir periferija. Taigi tradiciškai Kinijos veiksmai buvo orientuojami tik į sausumos veiksmus, bet ne į jūros kelių kontrolę. Nors istoriškai Kinija vykdė prekybą jūros keliais, tačiau valstybei didelio poveikio tai neturėjo. Be to Kinija niekada nesiekė vykdyti kolonializmo politikos. Verta pabrėžti, kad konfucianizmo logika šerdžiai suteikia pranašumą prieš periferiją. Šerdis buvo laikoma civilizacija, o periferija apgyvendinta barbarų. Taip atsirado hierarchiniai santykiai tarp

---

⁵⁸ Dellios, 1-15.

⁵⁹ Arthur Waldron, „China's Military Classics“. *JFQ*, 1994, 114-128.

⁶⁰ Dellios, 1-15.

⁶¹ Dellios, 1-15.

⁶² Johnson, 1-21.

Kinijos ir jos periferijos. Tik retais atvejais jėgos panaudojimas buvo matomas kaip teisingas. Galios naudojimas buvo pateisinamas tik tada, kai valstybė vykdė gynybą arba siekė neleisti teritorijos dezintegracijos.⁶³ Taigi galima pastebėti, kad Kinijai nuo senovės buvo svarbu apginti pagrindines šalies teritorijas, tačiau jūros keliai nebuvo tokie svarbūs kaip šiandien.

Kinijos valstybėje, vadovaujantis konfucianizmo logika sukurtas išsąknijęs naratyvas, kad Kinija naudoja karines priemones tik tada, kai kitos valstybės kėsina į jos suverenitetą ir nepriklausomybę. Vis dėlto autorius A. Johnston buvo pirmasis, kuris pradėjo kvestionuoti tokias Kinijos elgsenos prielaidas. Tirdamas Mingų dinastijos laikus įrodė, kad Kinijos lyderiai vadovavosi realpolitik logika⁶⁴ W. I. Cohen taip pat pastebi, kad Kinija kurdamą savo imperiją buvo ne mažiau arogantiška ir agresyvi ne Vakarai, kurdami savo valstybių sistemas, o dauguma jos sprendimų stokojo konfucianizmo įtvirtintos taikaus kelio pasirinkimo mąstymo logikos.⁶⁵ Apie Kinijos strateginės kultūros ir realpolitik sąsają užsimena ir autorius Ch. P. Twomey. Jo teigimu ši prieiga daugiausia nagrinėja kaip Kinijos saugumo politika susitelkia ties jėgos panaudojimu.⁶⁶ Be to Sh.G. Zhang teigia, kad jėgos panaudojimas atsispindi ir Kinijos Liaudies Respublikos komunistų partijos vykdomoje politikoje.⁶⁷ Taigi matoma, kad kita autorių grupė paneigia Kinijos konfucianistinės strateginės kultūros logikos egzistavimą. Vis dėlto visiškai paneigti konfucianizmo įtakos neįmanoma, todėl atsirado trečioji tyrėjų grupė, kuri pradėjo analizuoti konfucianizmo ir realpolitik tarpusavio sąveiką. Strateginės kultūros mokslininkai priėjo išvados, kad Kinija turi ne vieną, tačiau dvi strategines kultūras.⁶⁸ Taigi Kinijos strateginė kultūra yra dualistinė, kadangi viena vertus valstybė vengia konfliktų ir yra gynybinė. Kita vertus, valstybė nevengia panaudoti ir karinę jėgą.

Pirmasis apie Kinijos strateginės kultūros dualumo paradoksą užsiminė autorius A. Scobell. Visų pirma, jis teigia, kad Kinijos strateginei kultūrai įtaką daro konfucianizmas, kuris leidžia tvirtinti, kad Kinijai yra būdinga vengti konfliktų ir vadovautis gynybine logika. Kita vertus, jis taip pat teigia, kad Kinija mąsto ir realpolitik rėmuose. Realpolitik lemia, kad Kinija pasirenka karinius sprendimus ir puolamąją strategiją. Abi šios prieigos turi įtakos ir susipina, taip sukurdamos Kinijos gynybos kultą (ang. Chinese Cult of Defense). Tokia Kinijos strateginė pozicija lemia, kad Kinijos lyderiai siekia valstybės vidinio stabilumo ir nacionalinių tikslų pasitelkdami puolamąsias karines operacijas. Vis dėlto šie veiksmai yra apibūdinami kaip gynybiniai ir matomi kaip paskutinė būtina priemonė. Tokia dualistinė strateginė kultūra laikoma Kinijos *konstanta*.⁶⁹ Taigi Kinijos elitas

---

⁶³ Tiejun Zhang, 73-90.

⁶⁴ Johnston, *Cultural Realism— Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*, 22-27.

⁶⁵ Mahnken, 5-27.

⁶⁶ Twomey, 3-21.

⁶⁷ Tiejun Zhang, 73-90.

⁶⁸ Mahnken, 5-27.

⁶⁹ Scobell, 1-38.

tiki, kad valstybės strateginė tradicija yra pacifistinė, ne – ekspansyvi ir gynybinė, kita vertas kiekvienu atveju sugeba pateisinti jėgos panaudojimą, tarp jų puolamąsias operacijas ir prevencinius (preemptive) smūgius, kai gynybą.

Apibendrinant, šiame darbe taip pat vadovaujamosi prielaida, kad tiek konfucianizmo, tiek realpolitik prielaidos turi įtaką Kinijos strateginei kultūrai. Būtent todėl Kinijos strateginė kultūra yra analizuojama ir vertinama per minėtą dualumo aspektą.

2.1. Tradicinės Kinijos strateginės kultūros bruožai

Kinijos strateginės kultūros formavimuisi turėjo įtaką konfucianizmo ir realpolitik prielaidos. Šių dviejų prieigų sąveika lėmė, kad atsirado taip vadinami tradiciniai Kinijos strateginės kultūros dualumo bruožai. Autorius Ch. P. Twomey, atsižvelgęs į Kinijos strateginės kultūros dualumą įvardija, kad valstybei būdingi: *vidinio silpnumo ir dezintegracijos baimė; tarptautinės sistemos hierarchinis vertinimas; pirmenybė gynybinėms strategijoms; rizikos vertinimas, siekiant suvaldyti krizę; Kinijos pasiryžimas naudoti jėgą pirmiems, jei to reikalauja valstybės gynimas*. Autorius teigia, kad visi šie veiksniai lemia, kad Kinija vertina vidinį silpnumą ir chaosą kaip tarptautinę grėsmę. Valstybės požiūriu, jeigu Kinija bus silpna iš vidaus, tuo pasinaudos jos priešai. Šis įsitikinimas atsispindi iš „100 pažeminimo metų“ (ang. century of humiliation) istorinės patirties. Pažeminimo amžius prasidėjo 1841 m. kartu su Opiumo karu. Šiame amžiuje į Kinijos teritorijas buvo įsiveržę: Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Olandija, Vokietija, JAV ir Sovietų Sąjunga bei Japonija. Šis laikotarpis taip pat pasižymėjo įvairių revoliucijų gausa: Taipingo sukilimas (1850 - 64 m.), Nian revoliucija, arabų maištai XIX a. ir galiausiai 1911 m. generolo Yuan Shikai perversmas, kuris lėmė paskutinės Kinijos dinastijos žlugimą. Šiuo laikotarpiu Kinija buvo padalyta, o jos prekyba buvo kontroliuojama užsienio šalių. Taigi taip susiformavo Kinijos suvokimas, kad tarptautinė sistema yra smurtinė ir grobuoniška, o valstybę bet kokia kaina reikia išlaikyti suvienyta. Šis aspektas padeda suvokti, kodėl Kinijai yra taip svarbu išlaikyti teritorinį integralumą Taivane ar Tibete⁷⁰. Pažeminimo teorijai pritaria ir Ch. P Twomey. Autorius teigia, kad po pažeminimo amžiaus Kinija savo galios augimą mato kaip Kinijos statuso grįžimą į natūralią būseną.⁷¹ Toks požiūris suponuoja, kad Kinija savo elgesiu siekia, kad užsienio valstybės pripažintų Kiniją kaip regiono ir globalią lyderę.

---

⁷⁰ Twomey, 3-21.

⁷¹ Mahnken, 5-27.

Be to Kinija ne taip kaip Vakarai tarptautinę sistemą ir santykius tarp valstybių vertina kaip hierarchinę sistemą. Kinija matoma kaip kultūros ir civilizacijos šerdis, o periferija matoma kaip barbarai, kuriuos reikia suvaldyti. Ką šis požiūris reiškia šiandien? Toks mąstymas lemia Kinijos požiūrį, kad kada nors ši valstybė bus Azijos regiono viršūnėje, o kitos šalys (Azijos – Ramiojo vandenyno regione) hierarchiškai jai paklus.⁷² Be to nors Kinija yra vadinama kaip valstybė, kuri vykdė puolimą pirmoji – 1950 m. prieš Korėją, Indiją 1962 m. ir Vietnamą 1979 m., pačios Kinijos interpretacija numato, kad šie veiksmai buvo gynybiniai, kadangi užsienio šalių (periferijų) vykdoma politiką kėlė grėsmę valstybės teritorijos integralumui.⁷³ Taigi Kinijos valstybei svarbiausia yra teritorijos integralumo ir suverenumo apsauga. Tačiau taip pat Kinijai yra svarbu išlaikyti šalies įtaką periferijose.

Autorius A. Scobell teigia, kad Kinijos konfucianizmo pagrįstas strateginis mąstymas lemia, kad Kinijos strateginei kultūrai tampa būdingi šie veiksniai ir principai: *taikos vertinimas* (ang. peace is precious); *neigiamas požiūris į hegemoniją*; *pulti tik tuomet, kai reikalinga gynyba*. Kinijos taikos siekiai minimi ir 1998 m. Baltuosiuose gynybos dokumentuose. Teigiama, kad Kinija yra valstybė, kurios civilizacija yra taiki ir tokia santvarka gyvavo daugiau nei 5000 metų. Istoriskai Kinija draugavo su gerais kaimynais, o tai rodo, kad Kinija siekia taikos pasaulyje ir draugystės su kitomis tautomis. Taip pat 1995 m. Kinijos admiralas Liu Huaqing pasakė, kad Kinija užsienio politikoje nuosekliai vykdė taikos politiką. Kinija ragina kitas valstybes laikytis Jungtinių Tautų chartijos įsipareigojimų ir gyventi pagal Kinijos sudarytus Penkis taikaus sugyvenimo principus (ang. Five Principles of Peaceful Coexistence). Verta pabrėžti, kad Kinija niekada nesivadovavo ekspansionizmo politika. Kinija nepitaria hegemono egzistavimui, todėl niekada nesieks tokia tapti. Kartu Kinijos strateginės kultūros analitikų darbuose dažnai yra cituojamas Mao Dzedongas, kuris teigė, kad Kinija niekada nesiekė užkariauti svetimų teritorijų. Visos ekspedicijos turėjo ne-karinį tikslą, nebuvo vykdoma kolonializmo politika. O tokie veiksmai kardinaliai skiriasi nuo Vakarų istorijos ir patirties. Be to Kinijos Didžioji siena visada buvo gynybos simbolis, tačiau ne nacionalinės sienos *per se* atitikmuo. Taip pat Kinija įsivedusi „No First Use“ politiką, branduolinio ginklo panaudojimo doktrinoje.⁷⁴ Tačiau verta atkreipti dėmesį, kad Kinijos strateginei kultūrai daro įtaką ne vien konfucianizmo prielaidos.

Kartu A. Scobell tvirtina, kad realpolitik principų įsitvirtinimas Kinijos strateginėje kultūroje lemia, šių veiksmų įsitvirtinimą: *teisingo karo sampratos iššaknijimas*; *teritorinio valstybės integralumo pabrėžimas*; *tarptautinės sistemos kaip grėsmės vertinimas*; *aktyvaus puolimo*

---

⁷² Tiejun Zhang, 73-90.

⁷³ Twomey, 3-21.

⁷⁴ Scobell, 1-38.

gynybos atveju taikymas. Teisingas karas yra vykdomas, kai engiamos grupės kovoja prieš engėjus, o neteisingi, kai engėjai panaudoja jėgą prieš engiamuosius. Šiuolaikiniame Kinijos mąstyme įsitvirtino požiūris, kad Kinija ilgai buvo silpna, engiama ir kovojo prieš stiprius priešus, kurie siekė pavergti Kinijos valstybę. Todėl tokiu atveju, net jei Kinija vykdo puolimą pirma, jos veiksmai yra pateisinami. Teisingu karu galima siekti apginti teritoriją, ar padidinti nacionalinį valstybės prestižą ir statusą. Tokiu atveju, visi karai, kuriuos vykdo hegemonė – JAV yra neteisingi ir negali būti pateisinti. Nacionalinė vienybė yra pagrindinė Kinijos vertybė. Todėl vertinant iš saugumo perspektyvos, kompromisas dėl šio klausimo nėra įmanomas. Kinijos karinis ir politinis elitas grėsmes mato visur, todėl tiek tarptautinė, tiek vidinė valstybės sistema yra matomos kaip klastingos ir agresyvios. Kinijos strategijoje – aktyvi gynyba yra vienas pagrindinių principų. Aktyvi gynyba yra suprantama ir kaip prevenciniai smūgiai. Buvęs Kinijos vadovas Deng Siaopingas yra pasakęs, kad aktyvi gynyba nėra gynyba *per se*, tačiau ji taip pat įtraukia ir puolamąją gynybą. Vyresnysis pulkininkas Wang pabrėžia, kad Kinijos strategija yra gynybinė, tačiau reikalauja aktyvių veiksmų.⁷⁵ Būtent dėl šių veiksmų Kinijoje susiformuoja požiūris, kad Kinijos elitas panaudoja jėgą tik tada, kai valstybei yra būtina vykdyti gynybinius veiksmus prieš kastingus priešininkus.

Nors A. Scobell ir Ch. P Twomey gana detalai atskleidė Kinijos dualistinės strateginės kultūros, kuriai daro įtaką konfucianizmas ir realpolitik, bruožus, vis dėlto šiame darbe remiamasi T. G. Mahnken išskirtomis Kinijos strateginės kultūros charakteristikomis. Autoriaus teigimu Kinijos tradicinei strateginei kultūrai yra būdingi šie bruožai:

- Kultūrinė Kinijos „viršenybė“;
- „Vidurinėsios karalystės“ (ang. Middle Kingdom) sąvokos pabrėžimas;
- Kinijos teritorinis integralumas ir laisvė nuo išorės poveikio;
- Neigiamas požiūris į karą.⁷⁶

Istoriškai Kinija savo valstybę vertino kaip „civilizuotą pasaulį“. Tie kurie gyveno už šio pasaulio ribų buvo vadinami barbarais. Visi kiti egzistuojantys politiniai dariniai nebuvo laikomi svarbiais ir lygiaverčiais Kinijai. Be to Ch. P. Twomey kaip ir kiti autoriai teigė, kad Kinija laikėsi hierarchinės tarptautinės tvarkos. Hierarchinė tarptautinės sistemos santvarka buvo vertinama kaip būtina *stabilumo ir tvarkos santvarka*. Kol barbarai, šiuo atveju kitos valstybės, tačiau ne periferija laikėsi šios tvarkos, Kinijai nereikėjo imtis aktyvių veiksmų. Kinijos „Vidurinėsios karalystės“ suvokimas paremtas Kinijos geopolitine padėtimi – Kinija sausumos galia (ang. land power). Todėl Kinijos pagrindinis siekis yra apsaugoti Kinijos teritorinį integralumą. Kinija yra kontinentinė

---

⁷⁵ Scobell, 1-38.

⁷⁶ Mahnken, 5-27.

valstybė, kuri ribojasi su 14 šalių, keturios iš jų - Rusija; Indija, Pakistanu ir Šiaurės Korėja – branduolinės valstybės. Žemės pajėgos sudaro du trečdalius Liaudies išlaisvinimo armijos pajėgų, o jūrų pajėgos tik vieną dešimtąją. Dauguma pajėgų yra nukreiptos į Kinijos sienos gynybą. Kinijos karinėje doktrinoje „sienų gynyba“ užtikrina vidinį politinį stabilumą ir sienų apsaugą nuo išorinių grėsmių. Kinija mano, kad priešas gali išnaudoti vidinius neramumus, kad būtų įgyvendinta strategiškai suplanuota intervencija.⁷⁷

Apibendrinant, Kinija siekia išlaikyti atvirą prieigą prie pasaulinės rinkos, išlaikyti prieigą prie naujausių technologijų, vengti tarptautinio konflikto. Kinija pripažįsta, kad jos besikeičiantis statusas tarptautinėje arenoje gali pritraukti kitų valstybių dėmesį ir kelti jų nepasitikėjimą. Todėl Kinijos lyderiai siekia parodyti per užsienio politiką, kad Kinija vystosi „taikiai“ ir nekelia grėsmės visuotinai pripažintiems principams.⁷⁸ Kitas autorius C. K. D. Johnson taip pat teigia, kad dėl istorinės patirties Kinija yra jautri intervencijos ir „kišimosi“ klausimams. Būtent todėl Kinija naudoja jėgą tik tuomet, kai jaučia, kad reikia vykdyti „gynimosi“ manevrus ir šis jėgos panaudojimas gali būti pateisinamas ir matomas kaip teisingas.⁷⁹ Taigi kai kyla grėsmė Kinijos suverenitetui, valstybė būtinai imsis visų įmanomų priemonių apginti savo teritoriją. Vis dėlto paskutiniu metu galime pastebėti, kad Kinija imasi aktyvių veiksmų ne tik norėdama apsiginti, todėl iškyla klausimas, ar tradiciniai Kinijos strateginės kultūros principai išlieka aktualūs ir šiandien.

3. Metodologija

Šiame darbe atliekama kokybinė atvejo analizė. Tiriama, ar pasikeitusi valstybės užsienio politikos elgsena, rodo pokytį pačioje valstybės strateginėje kultūroje. Tyrimas atliekamas remiantis antrinių šaltinių – knygų, mokslinių straipsnių, konferencijų, internetinių laikraščių analize ir pirminių šaltinių-statistinių duomenų analize. Kadangi Kinijos strateginiams sprendimams būdingas slaptumas ir paslapties šydas, vienas iš didžiausių analizės iššūkių yra tikslų duomenų ir informacijos trūkumas.

Tarptautinių santykių srityje vis daugiau darbų skiriama strateginei kultūrai. Tačiau kaip pastebi autorius Colin S. Gray, daug problemų iškyla, norint surasti metodologiją, kaip galimą būtų strateginę kultūrą tirti. Be to sunku yra suvokti, kaip strateginė kultūra veikia ir kaip ji pasireiškia praktiškai.⁸⁰ Strateginės kultūros mokslininkų darbai neįvardija į ką reikėtų atkreipti dėmesį tiriant

---

⁷⁷ Mahnken, 5-27.

⁷⁸ Johnson, 1-21.

⁷⁹ Johnson, 1-21.

⁸⁰ Gray „Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture“, 1- 20.

strateginę kultūrą. Galima atsižvelgti į įvairius užrašus, politinio elito debatus, karinius pajėgumus, karo planus ar karo sampratas įsitvirtinusias visuomenėje.⁸¹ Pavyzdžiui, T. G. Mahnken teigia, kad Kinijos strateginę kultūrą galima išanalizuoti, remiantis 3 kintamaisiais: 1. *Senoviniai Kinijos strateginiai dokumentai (Sun Tzu Karo menas) ir šiuolaikine Kinijos gynybos strategija*. 2. *Kitų mokslininkų darbai apie Kinijos strateginę kultūrą*. 3. *Kinijos priimamais sprendimais kritiniais momentais ir kariuomenės panaudojimu*.⁸² Be to analizuojant strateginę kultūrą, svarbu suprasti kokią įtaką kultūra turi elgsenai (valstybės elgesiui ir veiksams).⁸³ Kinijos atveju, vienu svarbiausiu aspektu yra atskirti kaip Kinijos lyderiai įsivaizduoja ir vertina savo elgesį, nuo to, kaip iš tikrųjų yra vertinimas elgesys. Šiuo atveju svarbu atkreipti dėmesį, kad nors Kinijos karinis ir politinis elitas vertina savo veiksmus kaip pacifistinius, šie veiksmai gali būti įgyvendinami remiantis realpolitik logika.

Šiame darbe visų pirma svarbu yra ištirti, ar iš tikrųjų po to, kai Kinija 1997 m. paskelbė „Naująją saugumo koncepciją“ valstybė pradėjo įgyvendinant aktyvesnę užsienio politiką, ypatingai, atsižvelgiant į alternatyvios tarptautinės tvarkos kūrimą (santykiai su JAV), bei naujos saugumo struktūros įgyvendinimą Azijos – Ramiojo vandenyno regione.⁸⁴ Bus apžvelgta, ar veikia pirmoje dalyje įvardinti penki taikaus sugyvenimo principai; ar vykdomas abipusis valstybių bendradarbiavimas ar buvo įkurtos gilaus pasitikėjimo institucijos kartu su kitomis valstybėmis ir ar valstybės veiksmai tapo agresyvesni, vykdant užsienio politiką.

Antroje dalyje, analizuojama šiuolaikinė Kinijos strateginė kultūra. Nors šiuo atveju kriterijus yra sunku apsibrėžti, vis dėlto šiame darbe bus pasitelkta autorių Biehl H., Giegerich B. ir Jonas A. pasiūlyta strateginės kultūros tyrimo metodologija.⁸⁵ Kadangi šiame darbe vadovaujamosi 3-iosios strateginės kultūros kartos prieiga prie strateginės kultūros tyrimų, autorių pasiūlytas analizės būdas padės atskleisti šiuolaikinės Kinijos strateginės kultūros ypatumus. Mokslininkai, teigia kad strateginę valstybės kultūrą leidžią ištirti šie kintamieji:

- ambicijos lygis, kuris atsispindi tarptautinėje saugumo politikoje;
- vykdomosios valdžios įtaka sprendimų priėmimo procesui;
- užsienio politikos orientacija;
- pasiryžimas panaudoti karinę jėgą.⁸⁶

---

⁸¹ Glenn, 523–551

⁸² Mahnken, 5-27.

⁸³ Mahnken, 5-27.

⁸⁴ Bergsten, Gill, Lardy and k Mitchell, 38-39.

⁸⁵ Biehl H., Giegerich B., Jonas A., „In Introduction, in *Strategic Cultures in Europe: Security and Defence Policies Across Continent*“, Springer, 2013, 7-17.

⁸⁶ Biehl, Giegerich, Jonas, 7-17.

Ambicijos lygis, kuris atsispindi tarptautinėje saugumo politikoje parodo, kokie yra pagrindiniai valstybės tikslai saugumo srityje. Šiuo atveju reikėtų atsižvelgti į saugumo ir gynybos dokumentus, ką jie sako apie valstybės planuojama rolę; kokią geografinę atsakomybę priskiria sau valstybės; ar valstybė linkusi į intervencinį elgesį, norėdama išspręsti saugumo dilemą; ar valstybė dalyvauja tarptautinėse misijose. Vykdomosios valdžios įtaka sprendimų priėmimo procesui atskleidžia, kas yra pagrindiniai saugumo veikėjai; kas lemia ginkluotųjų pajėgų paskyrimą; ar yra konstituciniai įstatymai ir kiti teisiniai instrumentai, kurie reguliuoja karinių jėgų panaudojimą. Užsienio politikos orientacijos kintamasis parodo, kas yra pagrindiniai partneriai, ar strateginiuose dokumentuose nurodoma, su kuo bendradarbiaujama saugumo srityje (pavyzdžiui, ar vykdant karinius veiksmus yra palaikomas ryšys su NATO, ar valstybė yra linkusi imtis veiksmų viena). Pasiryžimas panaudoti karinę jėgą padeda įvertinti kaip pačioje valstybėje yra matomas karinių pajėgumų naudojimas, lyginant su kitais instrumentais kaip diplomatija, prekyba ir t.t. Kokie kariniai tikslai yra svarbiausi (valstybės gynyba ar tarptautinių gelbėjimo operacijų svarba), kiek BVP išleidžiama gynybai.⁸⁷ Būtent vadovaujantis šiais kintamaisiais bus mėginama įvertinti Kinijos strateginę kultūrą. Galiausiai ištyrus šiuolaikinės Kinijos strateginės kultūros bruožus ir įvertinus ar pasikeitė Kinijos elgesys, bus vertinama ar galimai pasikeitęs elgesys rodo ir pačios strateginės kultūros pokytį.

Tyrimo laikotarpis nuo 1997 m. iki dabar. 1997 metai pasirinkti, nes tuo metu Kinija pradėjo kalbėti apie „Naujosios saugumo koncepcijos“ įvedimą. Būtent pristačius šią koncepciją pradėjo formuotis ir Kinijos naujas požiūris į užsienio politiką ir tarptautinius santykius.

4. Aktyvioji Kinijos užsienio politika

Po Šaltojo Karo Kinija įsivedė „Naująją saugumo koncepciją“. Vadovaujantis šia koncepcija Kinijos diplomatijai tapo būdingas aktyvumas, kooperacija, daugiašališkumas ir pragmatiškumas, nesikišimo principo pabrėžimas.⁸⁸ Svarbiausia, kad Kinija pradėjo siekti tarptautinio pripažinimo ir valstybės statuso įtvirtinimo tarptautinėje erdvėje. Be to, Pekinui svarbi tapo ekonominių ir prekybinių santykių plėtra.⁸⁹ Pati „Naujojo saugumo koncepcija“ pirmą kartą paminėta ASEAN susitikimo metu, bendroje Rusijos ir Kinijos deklaracijoje. Tačiau taip pat pasirodė ir 1998 m. Kinijos Baltuosiuose gynybos dokumentuose. Svarbu pabrėžti, kad Baltuosiuose

---

⁸⁷ Ten pat, 7-17.

⁸⁸ Jin Canrong, 3rd Berlin Conference on Asian Security, „The USA in Asia – Future Options. Cina’s New Diplomacy and its Impact on the East Asia Security Cooperation and the Sino – US Relations, Berlin 17 – 18 September, 2008.

⁸⁹ Stephanie Kleine-Ahlbrandt, Andrew Small, „China’s New Dictatorship Diplomacy Is Beijing Parting With Pariahs?“ *Foreign Affairs*, 2008, 1-7.

dokumentuose penkių taikaus koegzistavimo principų įgyvendinamas yra siejamas ir su karinių priemonių panaudojimu.⁹⁰ Verta atkreipti dėmesį, kad kuo geresnis Pekino įvaizdis, tuo lengviau Kinijai sumažinti kitų valstybių baimę dėl jos veiksmų ir pritraukti užsienio investicijas ar vystyti prekybinius santykius.⁹¹ Būtent todėl naujosios Kinijos diplomatijos siekis nuo 1997 m., paremtas „Naujojo saugumo koncepcija“ - sukurti „win – win“ vertybių rinkinį, kuris leistų Kinijos galiai augti, bet tuo pačiu metu palaikyti draugiškus santykius su užsienio valstybėmis. Taigi tokioje tvarkoje turėtų dominuoti valstybių nesikišimo į kitų šalių reikalus politika.⁹² Verta pabrėžti, kad deklaruojama politika turėtų daryti įtaką ir šalies veiksmas bei elgesiui. Todėl kitoje dalyje bus tiriama ar paskelbus apie naujos diplomatijos principus, jie atsispindi ir Kinijos elgsenoje.

Autorius D. Shambaugh teigia, kad 2009-2010 metais pasauliui tapo sunku bendradarbiauti su Kinija. Tais metais Kinijos santykiai pablogėjo ne tik su artimiausiomis kaimynėmis, tačiau taip pat jos santykiai pablogėjo su Europos Sąjunga ir JAV. Iš kilo klausimas ar toks atkaklesnis, ryžtingesnis ir grėsmę keliantis pasikeitusio Kinijos elgesio reiškinys tęsis ilgai, ar tai buvo tik vienkartinis akibrokštas. Negalima paneigti, kad Kinija tampa svarbia žaidėja tarptautinių santykių sistemoje ir jos svoris tampa vis svarbesnis. Vis dėlto didelė dalis Kinijos politinio ir karinio elito vis dar nepripažįsta, kad Kinija tapo svarbia galia pasaulyje. Šio požiūrio šalininkai laikosi nuomonės, kad Kinija išlieka besivystančia socialistine valstybe. Geriausiu atveju Kinija yra matoma kaip regiono lyderė. Nors toks tradicinis suvokimas dominuoja, tačiau galima matyti, kad Kinija yra svarbi „galia“ arba bent jau tokia tampa.⁹³ Galima teigti, kad Kinija nėra pasiruošusi priimti savo naująją rolę pasaulyje. Jos galios didėjimas buvo didesnis negu ji to tikėjosi. Kinija susiduria su naujais iššūkiais – nauju statusu tarptautinėje sistemoje, pasikeitusiu vaidmeniu ir didesne atsakomybe. Nei viena valstybė neturėjo tokio intensyvaus ir aktyvaus tarptautinės politikos ir savo vaidmens pokyčio kaip Kinija per paskutinius du dešimtmečius. Todėl tiek pati Kinijos visuomenė, tiek šalies valdžios atstovai plačiai diskutuoja apie Kinijos galimybę tapti viena iš pasaulio „didžiųjų valstybių“. Apie Kinijos galią kalba ir užsienio šalys. Vieni teigia, kad geriausiu atveju Kiniją galima pavadinti regionine galia. Kita vertus, galima pastebėti, kad vyraujanti nuomonė palaiko idėją, kad Kinija yra „didžioji galia“ arba artimiausiu metu ja taps. Kartu pastebima, kad Kinija nėra pasiruošusi savo naujam tarptautiniam statusui. Kinijai sunku susitvarkyti su išoriniu spaudimu dėl pasikeitusio

---

⁹⁰ Institute of Peace and Conflict studies, „New Security Concept of China: An Analysis“. (125). New Delhi: Anil Kumar, 2012.

⁹¹ Jin Canrong, 3rd Berlin Conference on Asian Security, „The USA in Asia – Future Options. Cina’s New Diplomacy and its Impact on the East Asia Security Cooperation and the Sino – US Realties, Berlin 17 – 18 September, 2008.

⁹² Joshua Kurlantzick, „China’s New Diplomacy and Its Impact on the World.“ *Brown Journal of World Affairs*, XIV,1, 221-235.

⁹³ David Shambaugh, „Coping with a Conflicted China“. *The Washington Quarterly*, 34:1, 2010, 7-27.

vaidmens ir naujų atsakomybių.⁹⁴ Būtent todėl išsivysto Kinijos veiksmų ir jos vaidmens dvilypumas. Viena vertus, Kinija tiesiogiai ir pastebimai įtvirtina savo galią regione. Kita vertus, tarptautinėje politikoje pabrėžiamas taikos ir nesikišimo siekis, bet tuo pat metu įtvirtinamas ir Kinijos tarptautinės lyderės vaidmuo.

Autorius B. Buzan teigia, kad „taikūs išskylinimas“ (ang. *peaceful rise*) pasireiškia tuo, kad auganti galia sugeba pagerinti savo materialines pozicijas ir tarptautinėje sistemoje jos statusas ženkliai išauga, tačiau šiam procesui vykstant neatsiranda priešiškas su kitomis šios sistemos veikėjomis. Taigi tai procesas, kai valstybės prisitaiko prie tarptautinės visuomenės taisyklių ir normų, nors tuo pat metu valstybės viduje įvyksta pokyčiai.⁹⁵ Vertinant Kinijos užsienio politiką nuo XXI a. pradžios galima pastebėti, kad Kinija pagilino ekonominius santykius su kitomis didžiosiomis pasaulio valstybėmis. Atsižvelgiant į karinį šalies dėmenį, verta atkreipti dėmesį, kad 2014 m. Nacionalinis liaudies kongresas pranešė, kad Kinijos gynybos biudžetas padidės iki 12.2%. Be to Kinijos gynybos biudžetas nuo 1989 m. iki 2010 m. kasmet augo beveik dvigubai. Būtent todėl buvo įmanoma įgyvendinti šalies kariuomenės modernizaciją. Taigi nuo 2008 m. Kinijos karinių jūrų pajėgų skaičius Ramiojo vandenyno regione taip pat pradėjo augti. Padidėjo ir karinių operacijų bei pratybų skaičius. 2008 m. buvo įgyvendintos 2 pratybos, o 2013 jau 14 operacijų. Šie mokymai vyko tarptautiniuose vandenyse, nepažeidžiant tarptautinės teisės normų. Vis dėlto karinės operacijos sukėlė ir neramumų, ypač, kai Kinijos sraigtasparniai, skrido arti Japonijos gynybinės sistemos. Verta pabrėžti, kad tokie veiksmai galėjo sukelti nemalonius incidentus. Provokaciniai veiksmai pratybų metu buvo atliekami ir prie Senkaku salų. Nuo 2008 m. Kinija vis aktyviau ir agresyviau plaukiodavo ties šių salų riba. Be to Kinija vis labiau konfrontuoja su Japonijai dėl šių salų nuosavybės ir kontrolės.⁹⁶ Taigi galima pastebėti, kad vieni teigia, kad Kinijos užsienio politika nesuagresyvėjo ir yra prieš tai vykdytų tikslų tąsa, tačiau kita vertus, Kinijos veiksmai, ypač, Azijos – Ramiojo vandenyno regione rodo, kad Kinijos politika tampa ne tik ryžtinga, tačiau ir grėsminga Kinijos artimiausių kaimynių atžvilgiu.

Kinijos suaktyvėję veiksmai, atkaklumas ir agresyvumas užsienio politikoje gali būti apibrėžiami kaip valstybės ar jos valdžios elgesys ir pareiškimai, kurie meta iššūkį esamai *status quo* sistemai tiek globaliu mastu, tiek Azijos - Ramiojo vandenyno regione.⁹⁷ Taigi aktyvumas gali būti apibrėžiamas kaip siekis pasiekti tikslus ir išspręsti valstybės dilemas pasitelkiant konfrontaciją, o ne

---

⁹⁴ Shambaugh, 7-27.

⁹⁵ Barry Buzan, „China in International Society: Is ‘Peaceful Rise’ Possible?“. *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 3, 2010, 5–36.

⁹⁶ Yasuhiro Matsuda, „How to Understand China’s Assertiveness since 2009: Hypotheses and Policy Implications“. *Center for Strategic and International Studies*, 2014, 1-16.

⁹⁷ Matsuda, 1-16.

diplomatinius būdus.⁹⁸ Analizuojant Kinijos elgseną galima pastebėti, kad Kinijos aktyvioji ir ryžtinga politika ypatingai pasireiškia Pietų Kinijos jūros regione. Šioje erdvėje Kinija pirmą kartą pagrasino JAV taikyti sankcijas, jei šiai valstybei priklausančios organizacijos nesiliaus tiekusios ginklų Taivanui. Valstybė taip pat iškėlė idėją nebelaikyti dolerio pagrindine rezervo valiuta. Kartu Kinija pratęsė draudimą žvejoti Pietų Kinijos jūroje kitų valstybių laivams.⁹⁹ Taigi todėl tolesnėje dalyje bus apžvelgta situacija Kinijos Pietų jūros zonoje.

Pietų Kinijos regione Kinija taiko agresyvią politiką dėl teisių į Spratlio ir Paracelio salų teritorijas.¹⁰⁰ Tačiau nuosavybes teises dėl šių salų yra pateikusios ir Kinijos kaimyninės valstybės Vietnamas, Taivanas ir Filipinai. Spėjama, kad nesutarimai dėl šių salų tęsiasi dėl natūraliųjų išteklių, kuriuos galima rasti šioje teritorijoje. 2012 m. Kinija konfrontavo jūroje su Filipiniais dėl Skarboro rifo seklumos. Tais pačiais metais valstybė įkūrė Sansha miestą Paracelio salose, kuriame įkūrė savo bazes, kurios valstybei padeda kontroliuoti situaciją ir kitų valstybių veiksmus Pietų Kinijos jūroje. Vis dėlto šio miesto įkūrimo nepripažįsta nei Filipinai, nei Vietnamas. 2012 m. Kinija taip pat užblokavo Vietnamo karinių jūrų pajėgų vykdomą žvalgybinę operaciją. 2014 m. Kinija įpykdė Vietnamą ir Filipinus, nes prie Paracelio salų vienašaliu sprendimu įkūrė naftos išgavimo platformą. Taip pat užfiksuota, kad 2015 m. Kinija Spratlio salose įkūrė lauko aerodromą, kuris yra naudojamas kariniams tikslams.¹⁰¹ Taigi Pietų Kinijos jūros regione konfliktai kyla su Taivanu ir Filipiniais dėl teritorijų priklausomybės ir kontrolės klausimo.

Taip pat Rytų Kinijos jūros regione Kinija yra pareiškusi nuosavybės teises į Senkaku salas. Tačiau dėl jų taip pat konkuruoja ir Japonija. 2013 m. Kinija įkūrė oro pajėgų gynybos identifikacinę zoną (ang. Air Defense Identification Zone), kuri apima ir Senkaku salas. Šios zonos įkūrimas leidžia kontroliuoti ir prižiūrėti, kitų valstybių oro pajėgų išdėstymą ir veiksmus šalia Senkaku salų.¹⁰² Be to 2013 m. Kinija vykdė karines pratybas Šiaurės Ramiojo vandenyno teritorijoje, kurių metu buvo naudojami dronai. Vis dėlto šių dronų naudojimu buvo nepatenkinta Japonija, todėl valstybė pagrasino juos sunaikinti. Kinija išreiškė poziciją, kad šių dronų sunaikinimas prilygtų karo veiksmams. Taip pat verta atkreipti dėmesį, kad Kinijos jūrų pajėgos vis dažniau plaukioja

---

⁹⁸ Bjorn, 47-88. <<http://cjjp.oxfordjournals.org/content/7/1/47.full>> [Žiūrėta 2016-05-19].

⁹⁹ Ten pat, 47-88. <<http://cjjp.oxfordjournals.org/content/7/1/47.full>> [Žiūrėta 2016-05-19].

¹⁰⁰ „Q&A: South China Sea dispute“. *BBC News*, 2015. <<http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349>> [Žiūrėta 2016-04-20].

¹⁰¹ „Q&A: South China Sea dispute“. *BBC News*, 2015. <<http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349>> [Žiūrėta 2016-04-20].

¹⁰² Ministry of Foreign Affairs of Japan, „Trends in Chinese Government and Other Vessels in the Waters Surrounding the Senkaku Islands, and Japan's Response - Records of Intrusions of Chinese Government and Other Vessels into Japan's Territorial Sea“, 2016. <http://www.mofa.go.jp/region/page23e_000021.html> [Žiūrėta 2016-04-22].

teritoriniuose vandenyse šalia Senkaku salų (žiūrėti 2 priedo 2 lentelę).¹⁰³ Taigi Kinija nesutaria ne tik su Filipiniais ir Taivanu, tačiau taip pat Rytų Kinijos jūros regione konkuruoja su Japonija.

2010 m. Kinija išreiškė priekaištą dėl JAV dislokuojamų lėktuvnešių Geltonosios jūros teritorijoje. Teigiama, kad toks Kinijos sprendimas skiriasi nuo prieš tai Kinijos vykdytų veiksmų ir reakcijų, todėl šis procesas gali būti matomas kaip užsienio politikos pokytis.¹⁰⁴ Tačiau su kuo galėtume palyginti šį sprendimą, kad galima būtų teigti, kad įvyko toks pokytis? Paskutinį kartą JAV dislokavo lėktuvnešius šioje teritorijoje 2009 m., kai buvo vykdomos JAV ir Pietų Korėjos jungtinės karinės jūrų pajėgų pratybos. Ir nors tą kartą Kinija neprotestavo prieš JAV vykdomus veiksmus, tačiau verta atkreipti dėmesį, kad lėktuvnešiai prieš šį laikotarpį šiame regione buvo dislokuoti tik 1994 m. Tą kartą Kinija panaudojo karines priemones, siekdama sustabdyti JAV veiksmus.¹⁰⁵ Taip pat pasikeitusią Kinijos užsienio politiką atspindi ir incidentas įvykęs 2010 m. rugsėjį dėl Senkaku salų. Tais metais Kinijos žvejybinio laivo kapitonas įsirežė į Japonijos laivus, kurie patruliavo prie salų krantų. Toks žingsnis buvo laikomas Kinijos agresyvosios politikos išraiška. Tuo pat metu buvo sulaikyti 4 Japonijos piliečiai, kurie pateko į Kinijos karinę zoną Hebei provincijoje. Be to Kinija reikalavo kompensacijos, kai Japonija paleido žvejybinio laivo, kuris sukėlė konfrontaciją, kapitoną.¹⁰⁶ Taigi galima pastebėti, kad nors Kinija gana nuosekliai prieštaravo kitų valstybių veiksmai ir įtakos didinimui Azijos – Ramiojo vandenyno regione, vis dėlto paskutiniu metu valstybė imasi vis aktyvesnių ir griežtesnių veiksmų.

1995 m. Kinija pradėjo įgyvendinti didelius pokyčius, atsižvelgiant į Kinijos Pietų jūros regioną. Taip 2002 m. buvo pasirašyta deklaracija dėl suinteresuotų šalių elgesio Kinijos Pietų jūroje (ang. Declaration of the Conduct of Parties in the SCS). Šioje deklaracijoje buvo įtvirtintas siekis pavėlinti, atsiradusių ginčų sprendimą tam, kad būtų konsoliduoti Kinijos reikalavimai ir teisė į teritorijas šioje erdvėje. Taigi nors oficialioje užsienio politikos doktrinoje buvo kalbama apie daugiašalį ginčų sprendimą ir bendradarbiavimo veiksnio pabrėžimą, vis dėlto atsižvelgiant į šį regioną Kinija nepriėmė jokių kompromisų. Taigi dažniausiai pabrėžiant agresyvią politiką Kinijos pietų regione, remiamasi 5 - iais Kinijos suaktyvėjusios ir agresyvosios politikos pavyzdžiais – konfliktu su JAV dėl laivo „Impeccable“; naujo žemėlapiu Jungtinėms Tautoms, su taip vadinama „devynių brūkšnių linija“, pateikimu; žvejybos draudimu; Kinijos karinių laivų veikla regione ir Kinijos Liaudies išlaisvinimo armijos karinio jūrų plano sudarymu (ang. People's Liberation Army

---

¹⁰³ Ministry of Foreign Affairs of Japan, „Trends in Chinese Government and Other Vessels in the Waters Surrounding the Senkaku Islands, and Japan's Response - Records of Intrusions of Chinese Government and Other Vessels into Japan's Territorial Sea“, 2016. <http://www.mofa.go.jp/region/page23e_000021.html> [Žiūrėta 2016-04-22].

¹⁰⁴ Bjorn, 47-88. <<http://cjp.oxfordjournals.org/content/7/1/47.full>> [Žiūrėta 2016-05-19].

¹⁰⁵ Ten pat, 47-88. <<http://cjp.oxfordjournals.org/content/7/1/47.full>> [Žiūrėta 2016-05-19].

¹⁰⁶ Ten pat, 47-88. <<http://cjp.oxfordjournals.org/content/7/1/47.full>> [Žiūrėta 2016-05-19].

Navy plan). Kinijos 2009 m. pasiūlytas „devynių brūkšnių linijos“ žemėlapis parengtas kaip atsakas į Vietnamo ir Vietnamo/Malaizijos pasiūlymą Jungtinėms Tautoms dėl veiksmų apribojimų kontinentiniame Kinijos pietų jūros šelfe. Verta atkreipti dėmesį, kad „devynių brūkšnių linija„ buvo naudojama nuo 1950-ųjų metų. Vis dėlto 2009 m. buvo pirmas kartas, kaip Kinija oficialiai tarptautinėje organizacijoje (JT) paskelbė apie savo teises į teritoriją šiame regione. Nuo 1999 m. Kinija pradėjo taikyti apribojimus žvejams vienašaliu šalies sprendimu. Kartu nuo 2009 m. Kinijos kariniai laivai pradėjo aktyviau patruliuoti ir saugoti pakrantes. Dėl to ne kartą buvo sulaikyti Vietnamo žvejai. Be to 2005 m. Vietnamo žvejai buvo atbaidomi, panaudojant šaunamuosius ginklus. Incidento metu žuvo 9 žvejai. Taip pat nuo 2000 m. didėja ir Kinijos vykdomų karinių operacijų skaičius Kinijos pietų jūros teritorijoje.¹⁰⁷ Taigi atsižvelgus į pateiktus argumentus, galima teigti, kad dalinis Kinijos elgsenos pokytis įvyko.

Autorius O. S. Mastro teigia, kad Kinijos agresyvus elgsenys tampa ryškiai pastebimas nuo 2009 m., kai Kinijos laivai intensyviai persekiojo JAV karinį laivą „Impeccable“.¹⁰⁸ Kita vertus A. I. Johnston nurodo, kad Kinijos aktyvioji ir agresyvioji politikos kryptis pervertinama, kadangi toks elgsenys Kinijai nėra naujas reiškinys.¹⁰⁹ Vis dėlto Kinijos agresyvus elgsenys yra pastebimas jūrų karybos doktrinoje ir vykdomose operacijose. Pavyzdžiui, 2014 m. Kinija perėmė JAV lėktuvus, kurie patruliavo virš Kinijos Pietų jūros.¹¹⁰ Be to Kinijos raumenų naudojimas, privertė jos sąjungininkes kaip Filipinus ir Australiją ieškoti gaudesnių ryšių su Kinijos pagrindine konkurente Azijos regione - JAV. Verta pabrėžti, kad paskutinė visuomenės apklausa parodė, kad apie 70% Filipinų, Japonijos, Vietnamo, Pietų Korėjos ir Indijos gyventojų išreiškė susirūpinimą dėl galimo konflikto su Kinija.¹¹¹ Taip pat Kinija įsivedė naują teritorinės prieigos apsaugos doktriną - A2/AD (ang. antiaccess/area denial). Šios doktrinos tikslas – sudaryti atsvarą JAV sausumos, jūros ir oro pajėgoms dislokuotoms Azijos – Ramiojo vandenyno regione. Ši doktrina turėtų padėti sulaikyti raketas bei ilgojo nuotolio bombonešius.¹¹² Taigi siekiama sukurti aplinką, kurioje Kinija galėtų apriboti oponentų, ypač JAV, galimybes vykdyti intervenciją Kinijos įtakos sferoje.¹¹³ Kinijos prezidentas Xi Jinping taip pat paskutiniu metu pabrėžia griežtosios linijos politiką dėl teritorinių nesutarimų.¹¹⁴ Kartu 2014 m. Tarptautinių studijų ir strateginio centro (ang. Center for Strategic and

¹⁰⁷ Ten pat, 47-88. <<http://cjjp.oxfordjournals.org/content/7/1/47.full>> [Žiūrėta 2016-05-19].

¹⁰⁸ Oriana Skylar Mastro, „Why Chinese Assertiveness is Here to Stay“. *The Washington Quarterly*, 37:4, 2015, 151-170.

¹⁰⁹ Alastair Iain Johnston, „How New and Assertive Is China's New Assertiveness?“ *International Security*, Vol. 37, No. 4, 2013, 7-48.

¹¹⁰ Mastro, 7-48.

¹¹¹ Ten pat, 7-48.

¹¹² Dean Cheng, „Countering China's A2/AD Challenge“. *The National Interest*, 2013. <<http://nationalinterest.org/commentary/countering-china%E2%80%99s-a2-ad-challenge-9099>> [Žiūrėta 2016-04-20].

¹¹³ Mastro, 7-48.

¹¹⁴ Ten pat, 7-48.

International Studies) atlikta apklausa parodė, kad kitų valstybių politinis elitas Kinijos veiksmus vertina kaip neigiamą įtaką Azijos regiono saugumo situacijai. Todėl kai kurios valstybės, tarp jų Japonija ir Filipinai pradėjo glaudžiau bendradarbiauti su JAV.¹¹⁵ Taigi galima teigti, kad Kinijos užsienio politika tapo aktyvesnė ir ryžtingesnė ir valstybė sėkmingai įtvirtina siekį sustiprinti savo statusą tiek regioniniame, tiek globaliame lygmenyje. Vis dėlto Kinijos veiksmai nėra tokie taikūs, šalis nevengia naudoti ir agresyvias priemones. Būtent todėl iškyla klausimas: ar iš tikrųjų Kinija eina taikaus iškilimo keliu, ar vis dėlto laimi pragmatiškumas ir valstybės elgsena nėra tokia taiki, kaip deklaruoja pati valstybė?

Apibendrinant, nors mokslinėje literatūroje verda diskusijos, ar Kinijos pasirinktas kelias yra ryžtingos ir agresyvios politikos išraiška, ar vis dėlto Kinijos atkaklesni veiksmai užsienio politikoje yra vienkartinis reiškinys, negalima paneigti, kad Kinijos elgsena pasikeitė. 1997 m. „Nauja saugumo koncepcija“ padėjo įsitvirtinti mąstymui, kad Kinija turi ryžtingiau elgtis tarptautinėje erdvėje ir sukurti sau palankią saugumo struktūrą Azijos regione. Be to jei XX a. pabaigoje tokie tikslai atsispindėjo tik kalbose ir planuose, tai nuo 2008 m. galima pastebėti, kad tokie siekiai yra įgyvendinami aktyviais veiksmais. Vis dėlto, verta atkreipti dėmesį, kad 1997 m. doktrina pabrėžė tikslų siekimą taikiais būdais, o šiuo metu Kinija vis daugiau linksta į realpolitik prielaidų taikymą.

4.1. Kinijos saugumo politika

Kinijos strateginė kultūra atsispindi pagrindiniuose valstybės saugumo ir gynybos dokumentuose bei valstybės valdžios atstovų deklaruojamuose šalies saugumo tiksluose. Todėl norint įvertinti, ar Kinijos elgesys parodo, kad vyksta pokytis ir Kinijos strateginiame lygmenyje, šioje dalyje bus gilinamasi į pagrindinius valstybės siekius, į valstybės požiūrį į intervenciją bei į Kinijos ryžtą dalyvauti tarptautiniuose misijose.

2009 m. Kinijos ir JAV strateginio ir ekonominio dialogu metu Kinija pabrėžė, kad šios valstybės kertiniai politikos veiksniai yra: valstybės esamos sistemos išsaugojimas, nacionalinio saugumo ir teritorinio integralumo apsauga, taip pat ekonominė valstybės ir socialinė visuomenės plėtra. Būtent todėl valstybė nesutinka su jokiais kompromisais, kai yra paliečiamas valstybės suverenumo ir teritorinės neliečiamybės klausimas. Tokią politiką patvirtina ir Kinijos komunistinės partijos lyderis Xi Jinping, kuris savo 2013 metų kalboje pareiškė, kad Kinija dėl kitų valstybių

---

¹¹⁵ Ten pat, 7-48.

niekada nepaaukos savo pagrindinių vertybių ir įsitikinimų bei tikslų. Kinija nepaaukos savo legitimųjų teisių ir valstybės teritorinio vientisumo. Kinijos komunistų partijos kongreso metu 2012 m. taip pat pabrėžta, kad svarbiausia - išlaikyti valstybės nacionalinį suverenumą ir saugumą.¹¹⁶ 2015 m. Kinijos Baltuosiuose dokumentuose paminėta ir nauja valstybės saugumo strategija. Pabrėžta, kad Kinija susiduria su naujais nepabrėžtais ir nežinomais iššūkiais tiek šalies viduje, tiek išorėje, būtent todėl valstybė turi būti vedama vieningos ir stiprios Kinijos komunistų partijos. O pati Kinija turi siekti gerų santykių su kitomis didžiosiomis pasaulio valstybėmis, užtikrinti valstybės vidaus ir kaimyninių teritorijų saugumą, bendradarbiauti su regiono besivystančiomis partnerėmis ir aktyviai dalyvauti regiono ir globaliame valdyme, bet svarbiausia išlaikyti Kinijos teritorinį integralumą.¹¹⁷ Taigi, kaip galima pastebėti vienas pagrindinių Kinijos saugumo tikslų, kuris yra deklaruojamas dokumentuose – Kinijos teritorijos integralumo ir vientisumo užtikrinimas.

Verta atkreipti dėmesį, kad Azijos regione vyksta pokyčiai, kurie kelia grėsmę Kinijos sausumos ir jūrinių teritorijų saugumui. Šios grėsmės atsirado dėl konfrontacijų su kaimynėmis jūrose ir JAV vykdomos persiorientavimo politikos. Taigi Kinijos jūrinio suverenumo ir regioninio stabilumo apsauga tai pat tapo prioritetu Kinijos vykdomoje saugumo politikoje. Nacionalinio suverenumo ir periferijų apsauga buvo pabrėžta ir Kinijos valstybės vadovo Xi Jinping.¹¹⁸ Svarbu atkreipti dėmesį, kad Kinijai tampa svarbi ne tik sausumos, tačiau ir jos jūrinių teritorijų apsauga.

Reaguojant į aktyvų JAV veikimą regione ir didėjančias grėsmes jūrose Kinija įvedė ir A2/AD (anti-access/area-denial) doktriną. Ši doktrina padeda Kinijai įgyvendinti šiuos tikslus – geografiškai pailgina laiką per kurį oponentai turėtų atvykti iki konflikto vietos, sumažina priešininkų galimybę įveikti Kinijos gynybą.¹¹⁹ Kinijos kariuomenės pajėgumai pagal A2/AD doktriną vystomi tam, kad valstybė galėtų atgrasyti, ar net nugalėti šalį, kurį vykdytų intervenciją Kinijos teritorijoje. Taip pat įvesdama šią doktriną, Kinija siekia gebėti vykdyti atakas ilguoju nuotoliu, jeigu priešo karinės pajėgos būtų dislokuotos Ramiojo vandenyno zonoje. Programa yra nukreipta apsiginti prieš jūrų, oro, kosmines ar net informacines atakas. Šiuo tikslu Kinija išvystė nemenką karinį arsenalą, kuriam priklauso virš 1200 balistinių raketų, kurios gali būti paleistos tiek iš oro, tiek iš sausumos. Be to pasirodo vis daugiau duomenų, kad Kinijos raketos gali nuskrietti iki 4 tūkst. kilometrų ir

---

¹¹⁶ D. S. Rajan, „China under Xi Jinping- A New Trend in Foreign Policy?“. *South Asia Analysis Group*, 5912, 2015. <<http://www.southasiaanalysis.org/node/1754#sthash.wFZ3hKv1.dpuf>><http://www.southasiaanalysis.org/node/1754>> [Žiūrėta 2016-04-16].

¹¹⁷ Shannon Tiezzi, „China's National Security Strategy“. *The Diplomat*, 2015. <<http://thediplomat.com/2015/01/chinas-national-security-strategy/>> [Žiūrėta 2016-04-22].

¹¹⁸ Masayuki Masuda, „Why has Chinese foreign policy become more assertive?“. *East Asia Forum*, 2016. <<http://www.eastasiaforum.org/2016/02/20/why-has-chinese-foreign-policy-become-more-assertive/>> [Žiūrėta 2016-04-22].

¹¹⁹ Mastro, 7-48.

pasiekti JAV bazes Guamo teritorijoje. Taip pat Kinija įsigijusi ir ilgojo nuotolio balistines raketas. Taigi Kinija gerina savo gynybines ir puolamąsias pozicijas.¹²⁰ Tokie žingsniai leidžia Kinijai kontroliuoti jūras, kurios randasi valstybės įtakos zonoje ir vis labiau projektuoti galią į tolimąsias jūras.

Tolimųjų jūrų kontrolė buvo paminėta ir 2015 m. Japonijos parengtoje ataskaitoje apie Kinijos nacionalinio saugumo padėtį. Galime pastebėti, kad Kinijos Liaudies išlaisvinimo armijos jūrinės karybos planas nuo juo paskelbimo ženkliai pasikeitė. Buvo pereita nuo „jūrų pakrančių apsaugos“ (ang. coastal defense and inshore defense) prie „apsaugos atviroje jūroje“ (ang. offshore defense and open seas defense). Be to prasiplėtė ir Kinijos veikimo zona, įtrauktos Rytų ir Pietų Kinijos jūrų dalys, taip pat suaktyvėjo Kinijos veiksmai Vakarų Ramiojo vandenyno ir Indijos vandenyno zonose. Ataskaitoje minima, kad Kinija siekia modernizuoti lėktuvnešius, kad būtų įmanoma lengviau pasiekti atviras jūras ir Kinijai svarbius jūros kelius. Verta atkreipti dėmesį, kad keičiasi ir karinių oro pajėgų paskirtis. Nuo šiol jos yra skiriamos ne tik gynybai, tačiau ir puolimui. Be to 2015 m. pirmą kartą buvo įgyvendintos karinių oro pajėgų pratybos atviroje jūroje Vakarų Ramiojo vandenyno regione. Siekiama padidinti bombonešių, kurie gebėtų integruoti ilgojo nuotolio raketas, skaičių. Taigi yra modernizuojami Kinijos gebėjimai tam, kad valstybė galėtų smogti tiesioginį ir greitą smūgį. Teigiama, kad tokia aktyvesnė prieiga prie Kinijos jūrų regiono prasidėjo tam, kad Kinija apsaugotų savo teises Azijos – Ramiojo vandenyno regione bei apsaugotų pagrindinius prekybos valstybės jūros kelius.¹²¹ Kinijos karinės jūrų pajėgos yra stiprinamos tam, kad galėtų būti vykdomos staigios karinės operacijos, būtų įgyvendinta atgrasymo politika, apsaugotas Kinijai priklausančių salų suverenumas ir apsaugoti prekybos keliai. Stiprios karinės jūrų pajėgos taip pat padeda spręsti konfliktus regione.¹²² Taigi Kinijai tampa svarbi ne tik ją supančių jūrų teritorijų apsauga, tačiau vis labiau didinama įtaka ir Ramiojo vandenyno zonoje.

Kinija ir toliau vykdo kariuomenės modernizavimo programą. Tokia modernizacija yra vykdoma dėl to, kad Kinija prireikus galėtų kovoti trumpus bet intensyvius karus regione. Šiuo atveju modernizavimas vyksta dėl Taivano priklausomybės dilemos, tačiau taip pat akcentuojami ir Pietų bei Rytų Kinijos jūros regionai. Be to Kinijos kariuomenė modernizuojama ir tam, kad valstybė galėtų užtikrinti jūros kelių saugumą; vykdyti anti-piratavimo misijas; prisidėti prie taikos palaikymo operacijų ir teikti humanitarinę pagalbą. Tokiu būdu norima įgyvendinti „Kinijos svajonės“ politiką.

---

¹²⁰ Japan Office of the Secretary of Defense, „Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2015“. 1-31.

¹²¹ National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security report 2013“. National Institute for Defense Studies: Japan, 2014, 2-3.

¹²² National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security report 2016: The Expanding Scope of PLA Activities and the PLA Strategy“. National Institute for Defense Studies: Japan, 2016, 1-35.

Stipri ir integruota Kinijos kariuomenė matoma kaip atrama, kuri padėtų apsaugoti valstybę, jeigu neveiktų šalies atgrasymo politika. Kinija siekia stabilumo periferijose, išvengti tiesioginės konfrontacijos su JAV. Vis dėlto nepaisant Kinijos lyderių taikios retorikos, galima pastebėti, kad nuo 2014 m. Kinija vis labiau toleruoja įtampos atsiradimą regione, ypač, kai valstybė įgyvendina politiką dėl teritorijų Pietų ir Rytų Kinijos jūroje.¹²³ Be to 2015 m. Baltuosiuose gynybos dokumentuose nurodyta, kad Kinijos karinių pajėgų tikslai - apsaugoti Kinijos teritorinį sausumos ir jūrų integralumą ir suverenumą; tvirtai saugoti pagrindinę Kinijos teritoriją (ang. motherland); apsaugoti Kinijos užsienio tikslus; išlaikyti strateginio atgrasymo politiką; bendradarbiauti dėl regiono saugumo ir siekti taikos pasaulyje.¹²⁴ Taigi Kinija vykdo karinių pajėgų modernizaciją, kurių panaudojimas labiausiai pabrėžiamas regioniniame lygmenyje, siekiant užtikrinti Kinijai priklausančių teritorijų apsaugą.

Verta atkreipti dėmesį, kad Kinija gana nuosekliai įvardino savo požiūrį į hegemoniją. Nuo Mao Zedong laikų į hegemoniją buvo žiūrima neigiamai. Tvirtinama, kad Kinija niekada nesieks tapti vienintele pasaulio žaidimo taisyklių kūrėja.¹²⁵ Vis dėlto galime pamatyti, kad nuo Xi Jinping kadencijos pradžios viešame diskurse pasirodo vis daugiau teiginių, kad Kinija siekia padidinti savo galią ir įtaką tiek Azijos, tiek Vakarų Ramiojo vandenyno regione. Be to šalis siekia sustiprinti savo statusą globaliu mastu.¹²⁶ Taigi nors Kinija deklaruoja nusistatymą prieš hegemoninę pasaulio tvarką, vis dėlto galima pastebėti, kad Kinijai įtvirtinant savo kaip pasaulio lyderės statusą, valstybė prisiima atsakomybes, kurios yra tapatinamos su hegemonine šalimi.

Apibendrinant Kinijai išliko svarbus Kinijos teritorijos integralumo ir vientisumo aspektas. Kiniją į teritorinio integralumo veiksnį įtraukia ir periferijų apsaugą. Būtent todėl ir toliau išlieka svarbi apsauga nuo užsienio šalių įtakos. Vis dėlto galima pastebėti, kad tampa svarbi ne vien sausumos (ang. mainland) apsauga, tačiau įtraukiamas ir jūrų aspektas. Be to jūrų kontrolė apima ne tik jūrų pakrančių apsaugą, bet ir galios projektavimą į tolimesias jūras. Svarbi tampa ir A2/AD doktrina, kuri leidžia aprėpti ne tik artimiausią Kinijos periferijų teritoriją, bet smogti tikslų smūgi priešinkams iš toli. Taip pat Kinija nevengia vykdyti intervencijas į teritoriją, kurią laiko savo periferija, ar nuosavybe. Vis dėlto valstybė atkakliai laikosi pozicijos, kad kitos šalys negali kištis į valstybių vidaus reikalus, todėl atsiranda mąstymo ir veiksmų dvilypumas. Be to Kinijos kariuomenės

---

¹²³ Japan Office of the Secretary of Defense, „Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2015“. 1-31.

¹²⁴ Anthony H. Cordesman, Steven Colley, Michael Wang, „Chinese Strategy and Military Modernization in 2015: A Comparative Analysis“. A Report of the CSIS Burke Chair in Strategy, 2015, 2-33.

¹²⁵ Zachary Keck, „China’s Growing Hegemonic Bent“. *The Diplomat*, 2014. <<http://thediplomat.com/2014/06/chinas-growing-hegemonic-bent/>> [Žiūrėta 2016-04-20].

¹²⁶ Shi Yinhong, „China’s complicated foreign policy“. *European Council on Foreign Relations*, 2015. <http://www.ecfr.eu/article/commentary_chinas_complicated_foreign_policy311562> [Žiūrėta 2016-04-27].

modernizacija ir siekis bendradarbiauti su tarptautinėmis institucijomis lemia, kad valstybės vis dažniau dalyvauja ir tarptautinėse operacijose bei misijose.

4.2. Kinijos sprendimų priėmimo procesas

Analizuojant strateginę kultūrą svarbu atsižvelgti ir į pagrindinius sprendimo priėmimo mechanizmo veikėjus bei jų įtaką karinės galios panaudojimui.

Kinijoje samprata „nacionalinis saugumas“ apima vidaus bei išorės saugumą, t.y., vidaus ir užsienio politiką. Nuo 1949 m. iki 1992 m. Kinijos saugumo sprendimų priėmimo mechanizmo pagrindinis veikėjas buvo šalies vadovas (Mao Zedong (1949-1976 m.) ir Deng Xiaoping (1978-1992 m.)). Pavyzdžiui, sprendimas Kinijai įsitraukti į Korėjos karą buvo priimtas vieno asmens – Mao Zedong. Tačiau nuo 1978 m. atsirado terminas „kolektyvinė lyderystė“ (ang. collective leadership), kuris galioja iki šių dienų. Ši koncepcija turėjo pakeisti vieno žmogaus valdymo modelį ir įtvirtinti Kinijos komunistės partijos kaip vieneto įtaką valstybės saugumui. Vis dėlto lyderio arba šalies vadovo autoritetas išliko svarbus. Nors galima teigti, kad Jiang Zemin (1993-2002) ir Hu Jintao (2003-2012) valdymo laikotarpiu valstybės lyderio/prezidento vaidmuo sumažėjo, tačiau šalies vadovas liko vienas iš pagrindinių sprendimo priėmėjų, sprendžiant Kinijos saugumo klausimus.

Šiuo metu Kinijoje veikia šios už saugumą atsakingos institucijos: Nacionalinis liaudies kongresas (ang. National People's Congress), Prezidentas, Valstybės taryba (ang. State's council) ir Centrinė kariuomenės komisija (ang. Central Military Commission). Šios organizacijos kuria bendrą saugumo ir užsienio politiką.¹²⁷ Verta pabrėžti, kad dabartinis Kinijos prezidentas iš karto po paskyrimo ėmėsi konsoliduoti valstybės saugumo klausimų kontrolę. Taip 2013 m. buvo įkurta Nacionalinė saugumo komisija (ang. National security commission), kuri turėjo spręsti visus su saugumu susijusius klausimus.¹²⁸ Taigi Kinijoje už saugumo klausimus yra atsakingas politinis elitas, o didžiausią įtaką turi valstybės vadovas – prezidentas.

Mao Zedong valdymo laiku buvo akcentuojami šie pagrindiniai Kinijos saugumo tikslai - įkurti stiprias valstybės gynybines pajėgas; apsaugoti šalies suverenumą, skatinti ekonomikos

---

¹²⁷ Yun Sun, „Chinese National Security Decision – Making: Processes and Challenges“. Massachusetts: *The Brookings Institution*, 2013, 1-27.

¹²⁸ Shannon Tiezzi, „China's National Security Strategy“. *The Diplomat*, 2015. <<http://thediplomat.com/2015/01/chinas-national-security-strategy/>> [Žiūrėta 2016-04-22].

augimą.¹²⁹ Deng Xiaoping (vadovavo Kinijai 1978 – 1992 m.) valdymo metu pabrėžta ekonominės plėtros svarba. Jian Zemin sukūrė „Naująją saugumo koncepciją“, kuri pabrėžė taikius sprendimus, sprendžiant iškilusias valstybės dilemas. Vis dėlto šio prezidento valdymo laikotarpiu pabrėžiama ir karinių pajėgų nauda, didinamas finansavimas karybai. Hu Jintao perėmė savo pirmtako saugumo politiką.¹³⁰ Verta atkreipti dėmesį, kad 2014 m. Kinijos prezidentas Xi Jinping įsteigė Centrinę nacionalinio saugumo komisiją. Numatyta, kad šios komisijos vadovu bus pats prezidentas, o institucija turi tapti pagrindine ir vienintele organizacija atsakinga už saugumo strategijos įgyvendinimą.¹³¹ Verta pabrėžti, kad valstybės galva Xi Jinping yra Generalinis Kinijos komunistų partijos sekretorius ir Centrinės karybos komisijos (ang. General Secretary of the CCP) vadovas, o šios organizacijos taip pat yra pagrindinės valstybės užsienio saugumo politikos formuotojos.¹³² Dabartiniai Kinijos prezidento tikslai - išlaikyti ekonominį augimą, išlaikyti vidaus politikos stabilumą, apsaugoti nacionalinį suverenumą, užtikrinti Kinijos kaip pasaulio galios statusą ir užtikrinti regioninį pranašumą.¹³³ Taigi nors Kinijos šalies vadovų politika nežymiai skyrėsi, tačiau valstybės galva buvo ir išliko pagrindiniu saugumo ir užsienio politikos formuotoju.

Apibendrinant, tiek istoriškai, tiek šiuolaikiniuose saugumo dokumentuose pabrėžiama Kinijos valstybės vadovo įtaka šalies strateginiams saugumo sprendimams.

4.3. Užsienio politikos orientacija

Strateginei kultūrai įtaką daro ir valstybės užsienio politikos orientacija. Šis kintamasis yra vertinamas, atsižvelgiant į pagrindinius valstybės strateginius partnerius bei jų tarpusavio santykį.

Kinijos Liaudies Respublikos prezidentas Xi Jinping mato Kinijos valstybę kaip pasaulio „didžiąją galią“. 2014 m. kalboje, vadovas pristatė „galios diplomatijos su Kinijos valstybės charakteristika“ koncepciją. Tai buvo pirmas kartas, kai Kinija save įvardijo kaip didžiąją galią.¹³⁴ Be to vadovaujantis šia koncepcija, Kinijos politika tampa vis aktyvesnė ir griežtesnė. Tai yra visiškai

---

¹²⁹ National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security report 2013“. National Institute for Defense Studies: Japan, 2014, 2-3.

¹³⁰ Ten pat, 2-3.

¹³¹ Masayuki Masuda, „Why has Chinese foreign policy become more assertive?“. East Asia Forum, 2016. <<http://www.eastasiaforum.org/2016/02/20/why-has-chinese-foreign-policy-become-more-assertive/>> [Žiūrėta 2016-04-22].

¹³² Ten pat, <<http://www.eastasiaforum.org/2016/02/20/why-has-chinese-foreign-policy-become-more-assertive/>> [Žiūrėta 2016-04-22].

¹³³ Japan Office of the Secretary of Defense, „Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2015“. 1-31.

¹³⁴ Masayuki Masuda, „Why has Chinese foreign policy become more assertive?“. East Asia Forum, 2016. <<http://www.eastasiaforum.org/2016/02/20/why-has-chinese-foreign-policy-become-more-assertive/>> [Žiūrėta 2016-04-22].

kitokia politika, negu buvo vykdyta buvusio Kinijos vadovo Deng Xiaoping (vadovavo 19728 -1992 m.). Šio buvusio vadovo užsienio politika rėmėsi sąvoka, kad valstybei reikia „slėpti savo pajėgumus ir laukti tinkamo laiko“ (ang. hiding one's capacities and biding one's time). Aktyvioji ir griežtoji užsienio politika pasireiškia ir praktiškai. Kinija vis labiau konkuruoja su JAV, didėja konfrontacijų skaičius su Japonija (susirėmimai Kinijos Pietų jūros regione).¹³⁵ Taigi galima teigti, kad Kinija vis labiau pabrėžia karinių pajėgų naudojimą, norėdama laimėti regioninius susidūrimus, be to vis aršiau konkuruoja su pagrindinėmis Azijos – Ramiojo vandenyno regiono veikėjomis – JAV ir Japonija. JAV nuo 2009 m. vykdo poslinkio į regioną ir „perbalansavimo“ politiką. Stiprinama JAV kariuomenės įtaka. Taip pat aktyviai pasireiškia ir Japonija.¹³⁶ Tačiau šių dviejų valstybių veiksmai ir elgesys kelia susirūpinimą Kinijai. Būtent todėl spėjama, kad Kinija teritorijoje vykdo aktyvios gynybos politiką.

Atsižvelgiant į Kinijos ir JAV vykdomą bendradarbiavimą, ar jos stoką, galima daryti prielaidą, kad JAV yra pagrindinė Kinijos konkurentė Azijos – Ramiojo Vandenyno regione. JAV vertinama kaip ilgojo laikotarpio strateginis iššūkis Kinijai. Mąstoma, kad JAV nemes iššūkio Kinijai trumpuoju laikotarpiu, tačiau nesutarimai dėl teritorijų Pietų Kinijos jūroje, kibernetinis saugumas ir Taivano dilemos gali lemti ir aktyvesnę JAV veiklą nukreiptą prieš Kinijos valstybę.¹³⁷ Todėl šalis palaiko taikius karinius santykius su pagrindine regiono konkurente.¹³⁸ Be to galima pastebėti, kad nors abi valstybės deklaruoja abipusį bendradarbiavimą, neišvengiama ir konfliktų. Pavyzdžiui, 1999 m. JAV bombonešiai vykdė ataką prieš Kinijos ambasadą Belgrade. Taip pat nuo 2001 m. pastebimi dažni abiejų valstybių oro pajėgų susidūrimai.¹³⁹ JAV poslinkio į Kiniją politika vertinama kaip mėginimas izoliuoti Kiniją ir neleisti jai regione užimti natūraliai jau priklausančią lyderio poziciją.¹⁴⁰ Todėl JAV persiorientavimo žingsnis vertinamas kaip grėsmė Kinijos suverenumui ir siekiama, kad JAV pasitrauktų iš Azijos – Ramiojo vandenyno regiono.¹⁴¹ Be to Kinijos santykiai su Japonija dėl teritorijų esančių Pietų ir Rytų Kinijos jūros teritorijose yra sudėtingi. Atsižvelgiant į JAV įtaką

---

¹³⁵ D. S. Rajan, „China under Xi Jinping- A New Trend in Foreign Policy?“. *South Asia Analysis Group*, 5912, 2015. <<http://www.southasiaanalysis.org/node/1754#sthash.wFZ3hKv1.dpuf>><<http://www.southasiaanalysis.org/node/1754>> [Žiūrėta 2016-04-16].

¹³⁶ Anthony H. Cordesman, Steven Colley, Michael Wang, „Chinese Strategy and Military Modernization in 2015: A Comparative Analysis“. A Report of the CSIS Burke Chair in Strategy, 2015, 2-33.

¹³⁷ Wu Jianmin, „Here's What's on the Table for the China-U.S. Relationship This Year“. Huff Post, 2016. <http://www.huffingtonpost.com/wu-jianmin/china-us-relationship-2016_b_9568060.html> [Žiūrėta 2016-04-20].

¹³⁸ Japan Office of the Secretary of Defense, „Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2015“. 1-31.

¹³⁹ Jian Yang, „China's Security Challenges: Priorities and Policy Implications“. *Asia Pacific Countries' Security Outlook and Its Implications for the Defense Sector*, 5, 2010 141-160.

¹⁴⁰ Gilbert Rozman, „China's Narratives Regarding National Security Policy“. Foreign Policy Research Institute, 2011. <<http://www.fpri.org/article/2011/03/chinas-narratives-regarding-national-security-policy/>> [Žiūrėta 2016-05-05].

¹⁴¹ Zachary Keck, „China's Growing Hegemonic Bent“. *The Diplomat*, 2014. <<http://thediplomat.com/2014/06/chinas-growing-hegemonic-bent/>> [Žiūrėta 2016-04-20].

regione, Kinija baiminasi, kad jos kaimynės pradės partnerių ieškoti Amerikos gretose, o tai išbalansuos Azijos-Ramiojo vandenyno regiono stabilumą.

Verta atkreipti dėmesį, kad nors tarp JAV ir Kinijos konkurencija vyksta dėl įtakos regione, valstybių ekonominiai santykiai yra glaudžiai susiję ir plečiasi. Jie yra šių dviejų valstybių tvirto bendradarbiavimo ir kooperacijos pagrindas. Pavyzdžiui, 2010 m. prekyba tarp JAV ir Kinijos pasiekė daugiau nei 500 milijonų dolerių.¹⁴² Taigi viena vertus, tarp Kinijos ir JAV vyksta konkurencija dėl įtakos Azijos – Ramiojo vandenyno teritorijoje, kita vertus, valstybės glaudžiai bendradarbiauja ekonomikos srityje.

Analizuojant Kinijos užsienio politiką, verta atkreipti dėmesį ir į Japonijos veiksnį. Kinija yra viena pagrindinių Kinijos ekonomikos partnerių nuo 1970-ųjų m., kai Kinija pradėjo vykdyti ekonomikos liberalizavimo politiką. 2008 m. abiejų šalių prekyba pasiekė apie 260 milijonų dolerių. Tačiau Japonija yra ir JAV partnerė, o tai yra vertinama kaip galima grėsmė Kinijos įtakos plėtrai Azijos – Ramiojo vandenyno regione.¹⁴³ Be to Kinija ir Japonija vis labiau konfrontuoja Rytų Kinijos jūroje. Kinija išreiškia nuosavybės teises į Senkaku salas. Tačiau verta atkreipti dėmesį, kad į šias salas nuosavybės teises taip pat išreiškia Taivanas ir Japonija.¹⁴⁴ Verta paminėti, kad 2012 m. Tokijaus gubernatorius pareiškė norą nupirkti trys salas (iš penkių) iš privačių Japonijos savininkų. Tais pačiais metais šis pirkimas buvo įgyvendintas. Vis dėlto Kinija protestavo prieš tokį poelgį ir nuo 2012 pradėjo vis dažniau į regioną siųsti oro ir jūros karines pajėgas, kurios vykdo patruliavimo misijas. Be to 2013 m. Kinija išpublikavo Baltuosius gynybos dokumentus ir pateikė informaciją Jungtinių Tautų komisijai, kurioje buvo įvardytos Kinijos kontinentinio šelfo ribos Rytų Kinijos jūroje. Kinija vienašališkai nurodė, kad teritorija šalia Senkaku salų teisėtai priklauso Kinijai. Kartu 2013 m. Kinija paskelbė apie Oro gynybos identifikacijos zonos kūrimą virš Senkaku salų. Tačiau pateiktas projektas prieštaravo anksčiau nustatytai zonai, kuri buvo sukurta ir apibrėžta kartu su Japonija, Pietų Korėja ir Taivanu.¹⁴⁵ Taigi nors Kinija ir Japonija bendradarbiauja ekonomikos srityje, ginčai dėl salų nuosavybės vis gilėja, o tai gali lemti Azijos – Ramiojo vandenyno regiono destabilizaciją.

Taip pat svarbu atkreipti dėmesį ir į Kinijos santykius su valstybėmis, kurios veikia Pietų Kinijos jūros regione. Svarbu pabrėžti, kad Kinija deklaruoja, jog jos jurisdikcija apima visą Pietų Kinijos regioną. Be to iki šiol Kinija nėra paaiškinusi „devynių brūkšnių linijos“ koncepcijos

---

¹⁴² Wu Jianmin, „Here’s What’s on the Table for the China-U.S. Relationship This Year“. Huff Post, 2016. <http://www.huffingtonpost.com/wu-jianmin/china-us-relationship-2016_b_9568060.html> [Žiūrėta 2016-04-20].

¹⁴³ Jian Yang, „China’s Security Challenges: Priorities and Policy Implications“. *Asia Pacific Countries’ Security Outlook and Its Implications for the Defense Sector*, 5, 2010 141-160.

¹⁴⁴ Ten pat, 141-160.

¹⁴⁵ Japan Office of the Secretary of Defense, „Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2015“. 1-31.

esmės ir Kinijos įtakos ribų, todėl nėra aišku, koku mastu Kinija regione suvokia savo įtaką (žiūrėti 3 priedo 1 lentelę).¹⁴⁶ 2014 m. Kinija pradėjo sėkmingai įtvirtinti savo teises Spratlio salų teritorijose. Taip pat ten įtvirtino karinius postus. Kai postų įtvirtinimo projektas bus baigtas, salose numatoma įrengti uostus laivams, komunikacijų ir priežiūros sistemas ir bent vieną aerodromą. Kinijos karinės jūrų pajėgos taip pat sėkmingai įsitvirtino Skarboro rifo zonoje (sekluma pietų Kinijos jūroje). Vykdomas jūrų patruliavimas ties sekluma šalia Spratlio salų. Be to 2014 m. Kinijos laivai pirmą kartą užblokavo Filipinų atsargų papildymo operaciją. Verta pabrėžti, kad Filipinai 2013 m. pareikalavo, jog Kinija laikytųsi Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos (XV skyrius). Filipinai teigė, kad Kinijos veiksmai Pietų Kinijos jūroje ir jos deklaruojama „devynių brūkšnių linijos politika“ prieštarauja šiai konvencijai. Todėl 2014 m. Filipinai kartu su Jungtinėmis Tautomis pateikė savo poziciją arbitražui dėl teisių Pietų Kinijos jūroje, kuri nebuvo palanki Kinijai. Kinijos užsienio reikalų ministras atsisakė priimti pateiktą poziciją ir išreiškė, kad Kinija turėtų spręsti problemas iškilusias regione tiesiogiai su interesuotomis šalimis, neįtraukiant trečiųjų dalyvių.¹⁴⁷ Verta pabrėžti, kad susidūrimai su kaimynėmis Pietų Kinijos regione nėra naujiena Kinijai. Pavyzdžiui, 1974 m. Kinija kovojo su Vietnamu dėl Paracelio salų, 1988 m. dėl Spratlio salų su ta pačia valstybe.¹⁴⁸ Taigi Kinija Pietų Kinijos zoną laiko savo periferija ir jos įtakos užtikrinimas šiame regione matomas kaip natūralus procesas. Vis dėlto iki šiol Kinija nebuvo tokia agresyvi kaimynių atžvilgiu.

2014 m. Kinijos Liaudies išlaisvinimo armija prisidėjo prie cheminių ginklų išgabenimo iš Sirijos, padėjo Jungtinių Tautų taikos palaikymo misijai, kai įvyko Malaizijos lėktuvo MH370 katastrofa. Kinija bendradarbiaudama su kitomis valstybėmis karinėje srityje siekia padidinti savo įtaką užsienyje ir regione. Būtent todėl buvo vykdomos karinės operacijos Azijoje ir už kontinento ribų. 2014 m. Kinijos Liaudies išlaisvinimo armijos laikraštis (ang. PLA daily) paskelbė apie 10 sėkmingiausių Kinijos karinės diplomatijos pavyzdžių. Pabrėžtos karinės pratybos, kuriose Kinija pasirodė kaip svarbi globalaus saugumo veikėja. Taigi Kinija kartu su JAV dalyvavo karinėse jūrų pajėgų pratybose Ramiojo vandenyno teritorijoje, taip pat karinės jūrų pratybos buvo vykdomos su Rusija, vykdoma taikos misija su Šanchajaus kooperacijos organizacija, pirmą kartą Kinijos batalionas dalyvavo Jungtinių Tautų palaikymo misijoje, su JAV buvo pasirašytas Supratimo ir pasitikėjimo kūrimo memorandumas (ang. Memoranda of Understanding and on confidence building), Kinija taip pat prisidėjo prie kovos su Ebola Vakarų Afrikoje. Kinija pirmą kartą

---

¹⁴⁶ „Q&A: South China Sea dispute“. *BBC News*, 2015. < <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349> > [žiūrėta 2016-04-20].

¹⁴⁷ Japan Office of the Secretary of Defense, „Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2015“. 1-31.

¹⁴⁸ Jian Yang, „China’s Security Challenges: Priorities and Policy Implications“. *Asia Pacific Countries’ Security Outlook and Its Implications for the Defense Sector*, 5, 2010 141-160.

organizavo Vakarų Ramiojo vandenyno regiono jūrų pajėgų simpoziumą.¹⁴⁹ Verta paminėti, kad Kinijoje saugumu rūpinasi Kinijos Liaudies išlaisvinimo armija, Liaudies ginkluotoji policija (ang. People's Armed Police) ir milicija.¹⁵⁰ Todėl nors valstybės dalyvauja tarptautinėse misijose, galima teigti, kad glaudaus bendradarbiavimo dėl tarptautinių saugumo klausimų, ypač Azijos – ramiojo vandenyno saugumo regione, nėra. Šalies vidaus karinės pajėgos laikomos svarbiausiu kariniu vienetu.

Apibendrinant, Kinija bendradarbiauja ir aktyviai konkuruoja su JAV ir Japonija. Valstybė konfliktuoja su Filipinais dėl salų teritorijos Pietų Kinijos jūros regione. Nors šie susidūrimai ir konkurencija nėra naujas reiškinys Kinijai, tačiau galima pastebėti, kad jos priimti dabartiniai strateginiai sprendimai ryžtingesni ir agresyvesni. Būtent todėl galima svarstyti, kad nors Kinija oficialiai deklaruoja nesikišimo principą, tačiau regione pati valstybė pasižymi intervenciniu elgesiu.

4.4. Karinės galios naudojimas

Valstybės strateginė kultūra atsispindi ir valstybės pasiryžime panaudoti karinę jėgą. Šis kintamasis yra vertinamas per šalies karinių instrumentų naudojimą, lyginant su kitomis priemonėmis kaip, pavyzdžiui, ekonominė diplomatija. Atsižvelgiama, ar valstybė dalyvauja tarptautinėse misijose ir operacijose, taip pat įtraukiamas ir valstybės BVP rodiklis, t.y., atsižvelgiama į valstybės BVP dalį, skiriamą gynybai.

2013 m. Baltuosiuose dokumentuose buvo numatyta, kad pagrindinis kariuomenės tikslas yra nacionalinė apsauga, sausumos apsauga, pasipriešinimas užsienio agresijai ir socialinės tvarkos palaikymas, tačiau akcentuojamos taikios priemonės.¹⁵¹ Vis dėlto 2015 m. Kinijos Baltuosiuose gynybos dokumentuose buvo pabrėžtas stiprių karinių pajėgų užtikrinimas.¹⁵² Taigi galima daryti prielaidą, kad karinės pajėgos pradamos vertinti labiau, nei taikūs konflikto sprendimo būdai. Taip pat 2014 m. Kinijos prezidentas Xi Jinping įvardijo, kad pagrindiniai valstybės užsienio politikos bruožai yra Kinijos nacionalinio suverenumo išlaikymas, tuo pačiu metu siekiant Kinijos ekonominės plėtros sąsą. Verta atkreipti dėmesį, kad prezidentas Xi Jinping pažadėjo Jungtinių Tautų taikos palaikymo operacijoms skirti 8000 karių. Taip pat 2013 metais pasiūlyta įkurti Azijos infrastruktūros investicijų banką (ang. Asian Infrastructure Investment Bank) ir Šilko kelio

¹⁴⁹ Jian Yang , „China's Security Challenges: Priorities and Policy Implications“. *Asia Pacific Countries' Security Outlook and Its Implications for the Defense Sector*, 5, 2010 141-160.

¹⁵⁰ National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security report 2013“. Japan, 2014, 2-3.

¹⁵¹ Ten pat, 2-3.

¹⁵² „Document: China's Military Strategy“, *USNI News*, 2015. <<https://news.usni.org/2015/05/26/document-chinas-military-strategy>> [Žiūrėta 2016-05-05].

fondą (ang. Silk road fund). Tačiau, analizuojant karinių pajėgų naudojimą, Kinijos atveju svarbiausias yra valstybės teritorijos integralumo ir suverenumo aspektas. Šis elementas yra svarbus todėl, kad Kinijos siekiai įgyti teisę į naujas teritorijas Kinijos pietų jūros regione, pažeidžia kooperacijos ir nesikišimo principus, kuriuos Kinija deklaruoja viešojoje erdvėje.¹⁵³ Kinija suvokia, kad be stiprios ekonomikos, nebus įmanoma pasiekti stabilios saugumo struktūros išlaikymo.¹⁵⁴ Taigi panašu, kad Kinija vis labiau taiko karines pajėgas, tiek konfliktuose, kylančiuose dėl sausumos teritorijų, tiek jūros kelių kontrolės.

Vertinant diplomatinių sprendimų ir karinės galios panaudojimo elementą Kinijoje, ypatingai Azijos - Ramiojo vandenyno regione, verta atsižvelgti į kelis svarbiausius Kinijos veikimo aspektus. Visų pirma, Kinija 2013 m. ir 2014 m. pabrėžė Kinijos ir JAV bendradarbiavimo svarbą. Atkreiptas dėmesys, kad valstybės turi atsisakyti nulinės sumos žaidimo logikos ir gerbti viena kitos užsienio politikos siekius ir tikslus. Antra, 2014 m. Kinijos Prezidentas Xin Jinping konferencijos dėl užsienio politikos krypties metu, kuri vyko Pekine, paskelbė, kad Kinija ir Azijos – Ramiojo vandenyno valstybės turėtų sudaryti ekonominę integracijos bendriją. Ši bendrija bendradarbiautų ir saugumo bei politiniais klausimais. Svarbiausia - toks darinys „savaime“ be užsienio valstybių pagalbos spręstų regione iškilusias problemas. Kartu šios konferencijos metu buvo išsakyta, kad Kinija yra pakankamai stipri ir gali pati spręsti regiono dilemas. Taip pat iškeltas ambicingas projektas, sukurti jūrų Šilko kelią (ang. Silk Road Economic Belt), kuris tiesiogiai sujungtų Aziją su Europa. Siekiama sukurti naujas daugiašalio bendradarbiavimo institucijas: Naująjį vystymosi banką (ang. New Development Bank); Azijos infrastruktūros investicijų banką; Nenumatytų atvejų rezervą (ang. Contingency Reserve Arrangement). Taip pat Pekinas pasiūlė sukurti ir Azijos – Ramiojo vandenyno laisvosios prekybos zoną. Kinija yra pasiruošusi pasirašyti draugystės sutartis su kaimynėmis. Ekonomikos ir saugumo srityje taip pat svarbus yra ir Kinijos bei ASEAN bendradarbiavimas.¹⁵⁵ Taigi galima pastebėti, kad Kinijai yra svarbi ekonominė diplomatija ir šioje srityje santykiai su kitomis valstybėmis yra stiprinami per įvairių organizacijų įkūrimą. Vis dėlto Kinija nori prisiimti lyderės vaidmenį, tiek ekonomikos, tiek saugumo srityje ir išstumti kitas valstybes, sprendžiant Azijos – Ramiojo vandenyno regiono problemas.

---

¹⁵³ Masayuki Masuda, „Why has Chinese foreign policy become more assertive?“. East Asia Forum, 2016. <<http://www.eastasiaforum.org/2016/02/20/why-has-chinese-foreign-policy-become-more-assertive/>> [Žiūrėta 2016-04-22].

¹⁵⁴ Jian Yang, „China's Security Challenges: Priorities and Policy Implications“. *Asia Pacific Countries' Security Outlook and Its Implications for the Defense Sector*, 5, 2010 141-160.

¹⁵⁵ D. S. Rajan, „China under Xi Jinping- A New Trend in Foreign Policy?“. *South Asia Analysis Group*, 5912, 2015. <<http://www.southasiaanalysis.org/node/1754#sthash.wFZ3hKv1.dpufhttp://www.southasiaanalysis.org/node/1754>> [Žiūrėta 2016-04-16].

Tiriant Kinijos karinių pajėgų panaudojimo klausimą, svarbu paminėti ir Kinijos karinių pajėgų modernizaciją. Kinijos karinės oro pajėgos vis dažniau skraido virš Rytų Kinijos jūros, be to pastebėta, kad Kinijos orlaivių skaičius ženkliai auga. Nuo 2009 m., kai jų buvo 38 vnt. šis skaičius išaugo iki 464 vnt. Be to Kinijos Pietų Kinijos jūros regione nuo 2010 m. valstybė vykdo vis daugiau pratybų.¹⁵⁶ Verta atkreipti dėmesį, kad 2014 m. Kinija ženkliai pagerino karinių pajėgų gebėjimus. Kinijos karinės pajėgos įsigijo sparnuotąsias raketas, trumpojo nuotolio balistines raketas, aukštos karinės parengties orlaivius. Be to yra vystomos ir vidutinio bei ilgojo nuotolio balistinės sausumos ir povandeninės raketos. Toks karinių pajėgų arsenalo stiprinimas leidžia Kinijai plėsti įtakos zoną.¹⁵⁷ Be to jeigu kiltų konfliktas, priešininkų pajėgos būtų nustumtos toliau nuo regiono ir Kinijos įtakos zonos.

Svarbu paminėti, kad buvo pradėtos anti-piratų operacijos Adeno įlankoje ir ties Somalio pakrantėmis. Vykdytos bendros pratybos su Rusijos pajėgomis Viduržemio jūros regione.¹⁵⁸ Be to pirmą kartą Kinijos laivai, kurie yra aprūpinti branduoline ginkluote buvo dislokuoti Indijos vandenyne.¹⁵⁹ Taip pat verta atsižvelgti, kad Pietų Kinijos jūroje 2014 m. Kinija vykdė karines pratybas netoli Paracelio salų, kurios priklauso Vietnamui. Vietnamas į šias pratybas žiūrėjo neigiamai ir atsakydamas išsiuntė patrulinius laivus, o Kiniją regione dislokavo karo laivus.¹⁶⁰ 2015 m. Kinija ir vėl vykdė karines pratybas Pietų Kinijos jūroje, kuriuose dalyvavo daugiau nei 100 karo laivų, dešimtys kairinių oro pajėgų vienetų. Be to Kinija pradėjo vykdyti pratybas, kurių mokymo tikslas - galimas salų užgrobimas.¹⁶¹ Taigi nors Kinija regione vykdo tik karines pratybas, tačiau keičiasi jų pobūdis – pabrėžiamas puolimo elementas ir vystomi valstybės gebėjimai užgrobti teritorijas.

Šiuo metu Kinijos išlaisvinimo armija sėkmingai vykdo karinę diplomatiją. Įgyvendinamos keitimosi personalu programos, vykdomas saugumo dialogas ir mokymai.¹⁶² Kinija 2015 m. nacionalinei gynybai skyrė apie 140 bilijonų dolerių. Tai yra beveik 10 kartų daugiau nei prieš 10

---

¹⁵⁶ National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security report 2016: The Expanding Scope of PLA Activities and the PLA sStrategy.” Japan, 2016, 1-35.

¹⁵⁷ „China’s defense budget“. *Global Security*, 2016. <<http://www.globalsecurity.org/military/world/china/budget.htm> > [Žiūrėta 2016-05-05].

¹⁵⁸ National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security report 2016: The Expanding Scope of PLA Activities and the PLA sStrategy.” Japan, 2016, 1-35.

¹⁵⁹ Japan Office of the Secretary of Defense, „Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2015“. 1-31.

¹⁶⁰ National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security report 2016: The Expanding Scope of PLA Activities and the PLA sStrategy.” Japan, 2016, 1-35.

¹⁶¹ Ten pat, 1-35.

¹⁶² National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security report 2013”. Japan, 2014, 2-3.

metų.¹⁶³ Vis dėlto 2015 m. Baltieji gynybos dokumentai numato, kad Kinija saugumą Azijoje turi užtikrinti viena. Turi būti sumažinta kitų valstybių įtaka ir siekiai daryti poveikį šiame regione.¹⁶⁴

Apibendrinant, Kinijos gynybos biudžetas vis didėja, o tai leidžia vystyti ir valstybės karinius gebėjimus. Be to verta paminėti, kad Kinija vis aktyviau įsitraukia ir į tarptautines operacijas, pabrėžia ekonominės diplomatijos svarbą. Vis dėlto šalys save mato kaip pagrindinę saugumo užtikrintoją Azijos – Ramiojo vandenyno regione ir yra linkusi spręsti konfliktus vienašališkai. Taip pat Kinija vis daugiau dėmesio skiria ne gynybiniam manevrams, o puolamųjų karinių strategijų plėtrai.

---

¹⁶³ „China’s defense budget“. *Global Security*, 2016. <<http://www.globalsecurity.org/military/world/china/budget.htm> > [Žiūrėta 2016-05-05].

¹⁶⁴ Zachary Keck, „China’s Growing Hegemonic Bent“. *The Diplomat*, 2014. <<http://thediplomat.com/2014/06/chinas-growing-hegemonic-bent/>> [Žiūrėta 2016-04-20].

Išvados

Šiuo darbu buvo siekiama išanalizuoti, ar pasikeitusi Kinijos elgsena užsienio politikoje atskleidžia ir pokyčius Kinijos strateginėje kultūroje. Buvo nagrinėjama, ar Kinijos dualistinė strateginė kultūra keičiasi ir valstybės strateginėje kultūroje pradeda dominuoti realpolitik prielaidos (galios maksimizavimo ir nulinės sumos žaidimo taisyklės), užgoždamos konfucianizmo principus. Teorinėje dalyje buvo pristatyta strateginės kultūros samprata, išanalizuoti Kinijos tradicinės strateginės kultūros bruožai ir pateikti nepriklausomi tyrimo kintamieji. Tiriamojoje dalyje buvo analizuojama Kinijos elgsena ir jos šiuolaikinės strateginės kultūros būseną. Atlikta analizė leidžia padaryti šias išvadas:

1. Kinijoje formuojant strateginius sprendimus didžiausias vaidmuo atitenka politiniam elitui, visuomenės rolė yra gana menka, todėl šiame darbe pasirinktas autoriaus A. Scobell strateginės kultūros apibrėžimas, kuris atspindi politinio ir karinio elito svarbą, priimant strategiškai svarbius sprendimus. Strateginė kultūra įvardijama kaip fundamentalių ir patvarių įsitikinimų ir prielaidų apie karo vaidmenį žmonių tarpusavio santykiuose struktūra ir jėgos panaudojimo efektyvumas, už kurį yra atsakingas politinis ir karinis visuomenės elitas.
2. Kinijos strateginės kultūros apžvalga parodė, kad Kinijos strateginė kultūra - dvilypi. Kinijos strateginei kultūrai įtaką daro konfucianizmas, kuris leidžia tvirtinti, kad Kinijai yra būdinga vengti konfliktų ir vadovautis gynybine logika. Kita vertus, Kinija vadovaujasi realpolitik prielaidomis ir pasirenka karinius sprendimus ir puolamąją strategiją. Taigi Kinijos gynybinė strategija ekspansyvi ir gynybinė vienu metu.
3. Kinijos strateginės kultūros analizė parodė, kad tradicinei Kinijos strateginės kultūrai būdingi šie bruožai - kultūrinė Kinijos „viršenybė“, „Vidurinėsios karalystės“ (ang. Middle Kingdom) sąvokos pabrėžimas, kuris akcentuoja Kinijos sausumos gynybą, Kinijos teritorinis integralumas ir laisvė nuo išorės poveikio ir neigiamas požiūris į karą.
4. Kinijos deklaruojama užsienio politika pasikeitė nuo 1997 m., kai buvo įvesta „Naujoji saugumo koncepcija“. Ši koncepcija padėjo įsitvirtinti mąstymui, kad Kinija turi ryžtingiau elgtis tarptautinėje erdvėje ir sukurti sau palankią saugumo struktūrą Azijos – Ramiojo vandenyno regione. Jei XX a. pabaigoje tokie tikslai atsispindėjo tik kalbose ir planuose, tai nuo 2008 m. galima pastebėti, kad tokie siekiai yra įgyvendinami aktyviais Kinijos veiksmais, o tai rodo, kad pasikeitė ir valstybės strateginė elgsena. Aktyvūs Kinijos veiksmai pastebimi Pietų Kinijos jūros regione - įkurtas Sansha miestas Paracelio salose, kuriame valstybė įsteigė karines bazines. Kinijos valstybė vienašaliu sprendimu įsteigė naftos išgavimo platformą, įkūrė lauko aerodromą, bei nevensia karinių priemonių naudojimo, atgrasydama Vietnamo ir

Filipinų valstybių laivus, nors šios šalys kaip ir Kinija išreiškia teises į Paracelio salų teritoriją. Kinijos ryžtinga ir agresyvi politika taip pat atsispindi Rytų Kinijos regione. Šiuo atveju dėl Senkaku salų teritorinių teisių varžosi Kinija ir Japonija. Kinija pažeisdama sudarytą sutarimą su Japonija vienašališkai įkūrė identifikacinę oro pajėgų gynybos zoną, kuri leidžia šiai valstybei kontroliuoti ir sekti kitų šalių orlaivių ir laivų trajektorijas virš šių salų. Kartu Kinijos agresyvioji politika pastebima ir JAV atžvilgiu. Kinija dažnai persekioja šiuos valstybės laivus. Be to JAV yra taikomos sankcijos dėl bendradarbiavimo su Taivanu. Taip pat Kinija gana griežtai pasisako dėl JAV ir Japonijos glaudžios partnerystės.

5. Darbe išskirti pagrindiniai kintamieji, kurie parodo ar pasikeitė strateginė kultūra: ambicijos lygis, kuris atsispindi tarptautinėje saugumo politikoje, vykdomosios valdžios įtaka sprendimų priėmimo procesui, užsienio politikos orientacija; ir pasiryžimas panaudoti karinę jėgą.
6. Nežymų strateginės kultūros pokytį galime pastebėti Kinijos vykdomoje saugumo politikoje. Kinijos teritorinio integralumo ir suverenumo aspektas lieka kertiniu Kinijos strateginės kultūros elementu. Verta atkreipti dėmesį, kad Kiniją į teritorinio integralumo veiksnį įtraukia ir periferijų apsaugą. Vis dėlto galima pastebėti, kad tampa svarbi ne vien sausumos (ang. mainland) apsauga, tačiau įtraukiamas ir jūrų aspektas (ang. sea defense). Be to jūrų kontrolė apima ne tik jūrų pakrančių apsaugą, bet ir galios projektavimą į tolimesias jūras. Pabrėžiama ir A2/AD doktrinos svarba, kuri leidžia aprėpti ne tik artimiausią Kinijos periferijų teritoriją, bet ir smogti tikslų smūgį priešininkui iš toli. Taigi galima daryti išvadą, kad keičiasi Kinijos tradicinis požiūris į „Vidurinėsios karalystės“ principą, kuris pabrėžia vien sausumos apsaugą.
7. Taip pat pokytis atsispindi ir Kinijos užsienio politikos orientacijoje ir pasiryžime panaudoti karinę jėgą. Be to nors Kinijos požiūris į intervenciją yra neigiamas, vis dėlto Kinija nevengia naudoti jėgą prieš teritorijas, kurias laiko savo periferija (konfliktas su Filipiniais ir Taivanu dėl Paracelio ir Spratlio salynų, konfliktas su Japonija dėl Senkaku salų) arba prieš valstybes kurios yra laikomos pagrindinėmis regiono konkurentėmis (JAV ir Japonija). Taip pat Kinijos kariuomenės modernizacija ir siekis bendradarbiauti su tarptautinėmis institucijomis lemia, kad valstybė vis dažniau dalyvauja ir tarptautinėse operacijose bei misijose. O tokie pokyčiai strateginiuose sprendimuose rodo, kad pasikeičia Kinijos tradicinis karo sampratos vertinimas. Požiūris į karą tampa nebe toks neigiamas, o teisingo karo sąvoka pasidaro miglota.

Ši Kinijos strateginės kultūros studija, galėtų paskatinti tolimesnius tyrimus, atskleidžiančius Kinijos strateginės kultūros poveikį jos elgsenai. Ateities tyrimai galėtų

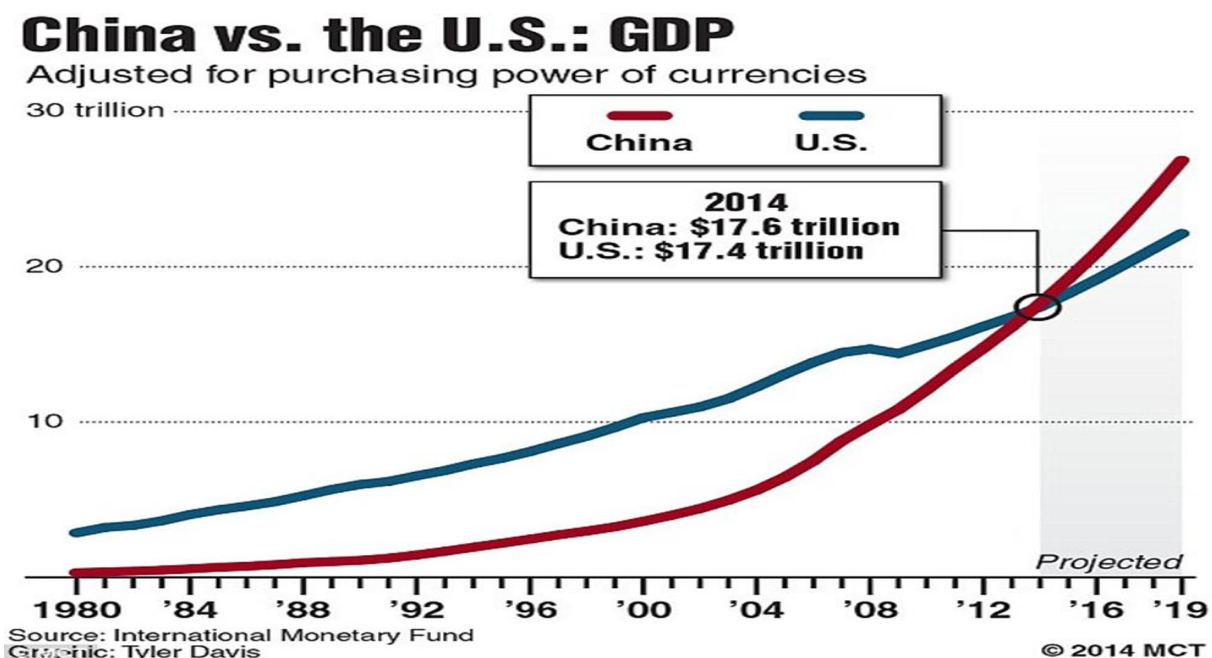
susikoncentruoti ties išsamaus Kinijos elgesio modelio, paremto strateginės kultūros prielaidomis, suformavimo. Toks teorinis modelis galėtų padėti JAV ir Japonijos užsienio politikos formuotojams atitinkamai vertinti Kinijos galimus veiksmus ir strateginius sprendimus. Be to šiame darbe nebuvo atsižvelgta į Kinijos kultūrinės viršenybės veiksnį, o šis kintamasis taip pat gali turėti įtakos strateginei kultūrai.

Priedai

1. Priedas. *Ivadas.*

1 lentelė. Kinijos ir JAV BVP palyginimas.

Hugo Duncan, David Martosko, „America Usurped: China becomes world’s largest economy – putting USA in second place for the first time in 142 years“. *Dailymail*, 2014. <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2785905/China-overtakes-U-S-world-s-largest-economy-IMF-says-economy-worth-17-6trillion-America-falls-second-place-time-1872.html>> [Žiūrėta 2016-04-22].

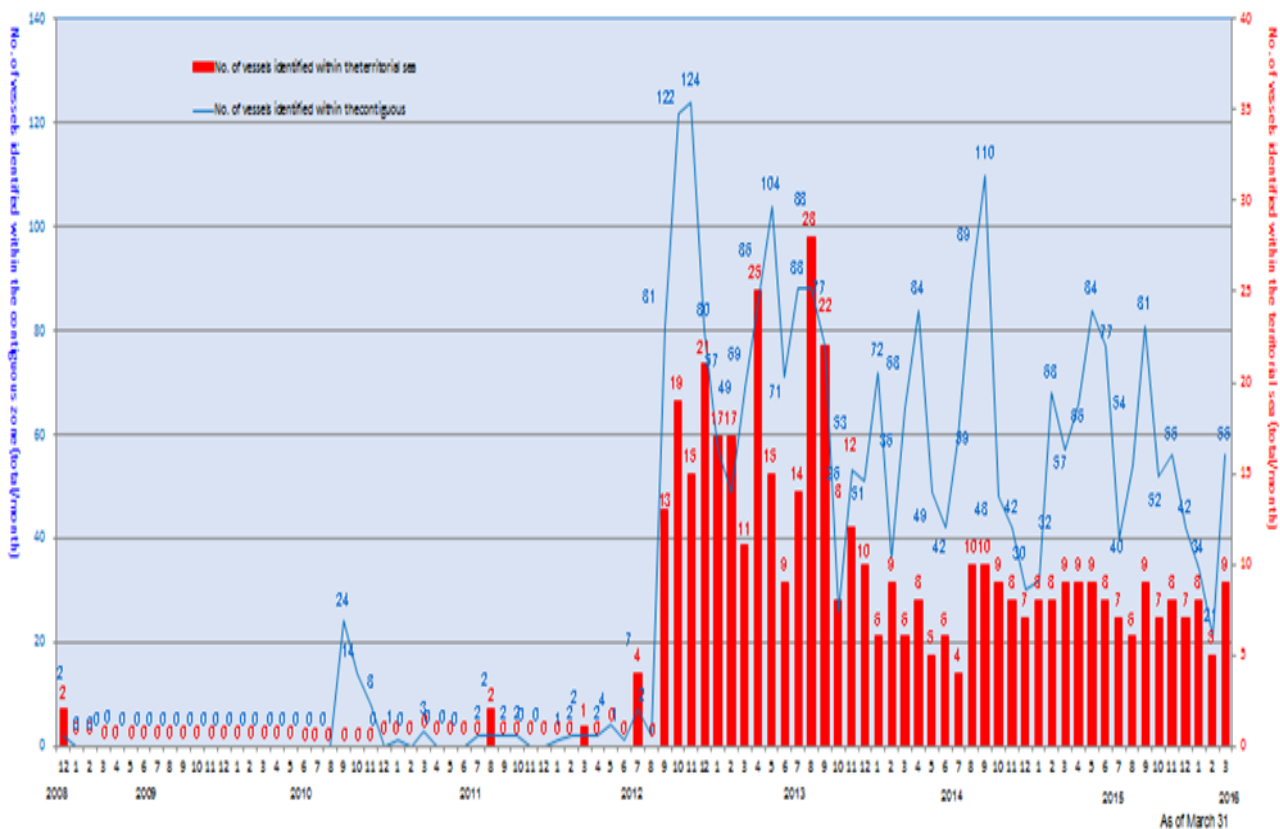

2. Priedas. *Aktyvioji Kinijos užsienio politika.*

1 lentelė. Kinijos karinių laivų aktyvumas ties Senkaku salomis.

Bjorn Jerden, „The Assertive China Narrative: Why It Is Wrong and How So Many Still Bought into It“. *Chinese Journal of International Politics*, 7 (1), 2014, 47-88.

<<http://cjpj.oxfordjournals.org/content/7/1/47.full>> [Žiūrėta 2016-04-19].

3. Priedas. *Užsienio politikos orientacija.*

1 lentelė. Kinijos „devynių brūkšnių linijos“ koncepcija.

„Q&A: South China Sea dispute“. *BBC News*, 2015. < <http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349>> [Žiūrėta 2016-04-20].

Literatūros sąrašas

- 1) Asian Infrastructure Investment Bank.
<<http://euweb.aiib.org/html/aboutus/introduction/Membership/?show=0>> [Žiūrėta 2016-04-06].
- 2) Bergsten, C. Fred, Bates Gill, Nicholas R. Lardy and Derek Mitchell, China: The Balance Sheet: What the World Needs to Know Now about the Emerging Superpower. USA: Institute for International Economics, 2007.
- 3) Biehl H., Giegerich B., Jonas A., „In Introduction, in Strategic Cultures in Europe: Security and Defence Policies Across Continent“, *Springer*, 2013.
- 4) Bijian Zheng, „China's "Peaceful Rise" to Great-Power Status“. *Foreign Affairs*, Volume 84, No 5, 2005.
- 5) Buzan Barry, „China in International Society: Is ‘Peaceful Rise’ Possible?“. *The Chinese Journal of International Politics*, Vol. 3, 2010.
- 6) Canrong Jin, 3rd Berlin Conference on Asian Security, „The USA in Asia – Future Options. Cina’s New Diplomacy and its Impact on the East Asia Security Cooperation and the Sino – US Realties, Berlin 17 – 18 September, 2008.
- 7) „China’s defense budget“. *Global Security*, 2016.
<<http://www.globalsecurity.org/military/world/china/budget.htm> > [Žiūrėta 2016-05-05].
- 8) Cheng Dean, „Countering China’s A2/AD Challenge“. *The National Interest*, 2013.
<<http://nationalinterest.org/commentary/countering-china%E2%80%99s-a2-ad-challenge-9099> > [Žiūrėta 2016-04-20].
- 9) Christensen Thomas J., „Fostering Stability or Creating a Monster? The Rise of China and U.S. Policy toward East Asia“. *International Security*, 31, 2006.
- 10) H. Cordesman Anthony, Steven Colley, Michael Wang, „Chinese Strategy and Military Modernization in 2015: A Comparative Analysis“. A Report of the CSIS Burke Chair in Strategy, 2015.

- 11) Dellios Rosita, „Chinese strategic culture: Part 2 – Virtue and power“ *Centre for East-West Cultural and Economic Studies Research Paper No. 2*, 1994.
- 12) „Document: China’s Military Strategy“, *USNI News*, 2015. <<https://news.usni.org/2015/05/26/document-chinas-military-strategy>> [Žiūrėta 2016-05-05].
- 13) Duncan Hugo, David Martosko, „America Usurped: China becomes world’s largest economy – putting USA in second place for the first time in 142 years“. *Dailymail*, 2014. <<http://www.dailymail.co.uk/news/article-2785905/China-overtakes-U-S-world-s-largest-economy-IMF-says-economy-worth-17-6trillion-America-falls-second-place-time-1872.html>> [Žiūrėta 2016-05-22].
- 14) Fei Gao, „The Shanghai Cooperation Organization and China’s New Diplomacy“. *Discussion Papers in Diplomacy*, 2010.
- 15) Glenn J., „Realism versus Strategic Culture: Competition and Collaboration?“ *International Studies Review*, 11, 2009.
- 16) Gray Colin S., *Nuclear Strategy and National Style*. Hamilton Press, 1986.
- 17) Gray Colin S., „Out of the Wilderness: Prime Time for Strategic Culture“. *Comparative Strategy*, 26:1, 2007.
- 18) Institute of Peace and Conflict studies, „New Security Concept of China: An Analysis“. (125). New Delhi: Anil Kumar, 2012.
- 19) Japan Office of the Secretary of Defense, „Annual Report to Congress: Military and Security Developments Involving the People’s Republic of China 2015“.
- 20) Jerden Bjorn, „The Assertive China Narrative: Why It Is Wrong and How So Many Still Bought into It“. *Chinese Journal of International Politics*, 7 (1), 2014, 47-88. <<http://cjip.oxfordjournals.org/content/7/1/47.full>> [Žiūrėta 2016-05-19].
- 21) Jianmin Wu, „Here’s What’s on the Table for the China-U.S. Relationship This Year“. *Huff Post*, 2016. <http://www.huffingtonpost.com/wu-jianmin/china-us-relationship-2016_b_9568060.html> [Žiūrėta 2016-04-20].
- 22) Johnson Colonel Kenneth D., *China’s Strategic culture: a perspective for the United States*. U.S. Army War College, 2009.

- 23) Johnston A. I., *Cultural Realism— Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History*. 3 leid. Princeton University Press, 1998.
- 24) Johnston A.I. Thinking about Strategic Culture, International Security. *The MIT Press* Vol. 19, No. 4, 1995.
- 25) Johnston A. I., „How New and Assertive Is China’s New Assertiveness?“ *International Security*, Vol. 37, No. 4, 2013.
- 26) Keck Zachary, „China’s Growing Hegemonic Bent“. *The Diplomat*, 2014. <<http://thediplomat.com/2014/06/chinas-growing-hegemonic-bent/>> [Žiūrėta 2016-04-20].
- 27) Kissinger Henry, *On China*. New York: Penguin, 2011.
- 28) Kleine-Ahlbrandt Stephanie, Andrew Small, „ China's New Dictatorship Diplomacy Is Beijing Parting With Pariahs?“ *Foreign Affairs*, 2008.
- 29) Kurlantzick Joshua, „China’s New Diplomacy and Its Impact on the World.“ *Brown Journal of World Affairs*, XIV,1.
- 30) Lei Xue, „China as a Permanent Member of the United Nations Security Council“. UN Security Council, 2014.
- 31) Mastro Oriana Skylar, „Why Chinese Assertiveness is Here to Stay“. *The Washington Quaterly*, 37:4, 2015.
- 32) Masuda Masayuki, „Why has Chinese foreign policy become more assertive?“ East Asia Forum, 2016. <<http://www.eastasiaforum.org/2016/02/20/why-has-chinese-foreign-policy-become-more-assertive/>> [Žiūrėta 2016-04-22].
- 33) Matsuda Yasuhiro, „How to Understand China’s Assertiveness since 2009: Hypotheses and Policy Implications“. *Center for Strategic and International Studies*, 2014.
- 34) Mahnken Thomas G., „Secrecy & Stratagem: Understanding Chinese Strategic Culture“. The Lowy Institute for International Policy, 2011.
- 35) Ministry of Foreign Affairs of Japan, „Trends in Chinese Government and Other Vessels in the Waters Surrounding the Senkaku Islands, and Japan's Response - Records of Intrusions of Chinese Government and Other Vessels into Japan's Territorial Sea“, 2016. <http://www.mofa.go.jp/region/page23e_000021.html> [Žiūrėta 2016-04-22].
- 36) National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security report 2013“. Japan, 2014.

- 37) National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security Report 2014: Diversification of Roles in the People’s Liberation Army and the People’s Armed Police“. Japan: National Institute for Defense Studies, 2015.
- 38) National Institute for Defense Studies, „NIDS China Security report 2016: The Expanding Scope of PLA Activities and the PLA sStrategy.” Japan, 2016.
- 39) OECD, „China - Economic forecast summary (June 2015)“. 2015. <<http://www.oecd.org/economy/china-economic-forecast-summary.htm>> [Žiūrėta 2016-05-18].
- 40) Rajan D. S., „China under Xi Jinping- A New Trend in Foreign Policy?“ *South Asia Analysis Group*, 5912, 2015. <<http://www.southasiaanalysis.org/node/1754#sthash.wFZ3hKv1.dpufhttp://www.southasiaanalysis.org/node/1754>> [Žiūrėta 2016-04-16].
- 41) Rozman Gilbert, „China’s Narratives Regarding National Security Policy“. Foreign Policy Research Institute, 2011. <<http://www.fpri.org/article/2011/03/chinas-narratives-regarding-national-security-policy/>> [Žiūrėta 2016-05-05].
- 42) Scobell Andrew, „China and Strategic Culture“. *Strategic Studies Institute*, 200, pp. 1-38.
- 43) Stiglitz Josephe, „The Chinese Century“. *Vanity Fair*, 2015. <<http://www.vanityfair.com/news/2015/01/china-worlds-largest-economy>> [Žiūrėta 2016-05-18].
- 44) Shambaugh David, „Coping with a Conflicted China“. *The Washington Quarterly*, 34:1, 2010.
- 45) Sun Yun, „Chinese National Security Decision – Making: Processes and Challenges“. Massachusetts: *The Brookings Institution*, 2013.
- 46) Toje Asle, „Strategic Culture as an Analytical Tool History, capabilities, geopolitics and values: the EU example“. *Western Bakans Security Observer*, 14, 2009.
- 47) Tiezzi Shannon, „China's National Security Strategy“. *The Diplomat*, 2015. <<http://thediplomat.com/2015/01/chinas-national-security-strategy/>> [Žiūrėta 2016-04-22].
- 48) Twomey Christopher P., „Chinese Strategic Cultures: Survey and Critique“. *Defense Threat Reduction Agency Advanced Systems and Concepts Office*, 2006.
- 49) United Nations Peacekeeping, „Fiancing Peacekeeping“. <<http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/financing.shtml>> [Žiūrėta 2016-04-15].

- 50) „Q&A: South China Sea dispute“. *BBC News*, 2015. <<http://www.bbc.com/news/world-asia-pacific-13748349>> [Žiūrėta 2016-04-20].
- 51) Yang Jian, „China’s Security Challenges: Priorities and Policy Implications“. *Asia Pacific Countries’ Security Outlook and Its Implications for the Defense Sector*, 5, 2010.
- 52) Yinhong Shi, „China’s complicated foreign policy“. *European council on Foreign Relations*, 2015. <http://www.ecfr.eu/article/commentary_chinas_complicated_foreign_policy311562> [Žiūrėta 2016-04-27].
- 53) Zaman Rashed Uz, „Strategic Culture: A “Cultural” Understanding of War“. *Comparative Strategy*, 28:1, 2009.
- 54) Zhang Shu Guang, *Deterrence and Strategic Culture– Chinese-American Confrontations, 1949-1958*. 2 leid. Cornell University Press, 1992.
- 55) Zhang Tiejun, „Chinese Strategic Culture: Traditional and Present Features“. *Comparative Strategy*, 21:2, 2010.
- 56) Waldron Arthur, „China’s Military Classics“. *JFQ*, 1994.

Summary

The Duality of China's Strategic Culture: What is Revealed by the Changing State's Strategic Behavior?

The aim of this study is to analyze if more assertive China's foreign policy reflects more active and more aggressive strategic behavior of the state and if China's changing behavior indicates the change in the state's strategic culture.

Object of the research: Strategic culture of China.

Research problem: China has a dual strategic culture, which can not be called neither pacifistic nor aggressive. On one hand, this strategic culture is influenced by Confucian ideas and stresses peace, on the other hand, it is guided by realpolitik logic. Strategic culture determines the behavior of China in the international arena. Although China officially proclaims peaceful means to implement state's international goals, however it can be seen that recently China carries out more aggressive actions in order to achieve its foreign policy objectives. It is clear that China's behavior in foreign policy changed, but it is not clear whether the change in the State's action also implies the change of the strategic culture. It seems that China's cultural duality is fractured and the realpolitik logic, which implies power play and zero-sum game, shadows the Confucian principles.

Tasks. In order to achieve the goal of this paper, four essential tasks were determined:

- Define the concept of strategic culture.
- Analyze and define the traditional characteristics and features of the Chinese strategic culture.
- Analyze China's behavioral changes after the implementation of the new China's Security Concept.
- Analyze if change in China's strategic behavior indicates the change in the state's strategic culture.

Thesis statements.

1. China's strategic culture provides a theoretical framework for the states behavior and helps to answer the question why state adopts strategic decisions specific only for this state.

2. After China declared "The New Security Concept" the foreign policy of the state changed - China's international behavior has become more assertive, decisive and aggressive.

3. Change in China's strategic behavior implies that the change also occurred in the state's strategic culture.

Method. The research of the thesis is being done by carrying out a case study and by studying primary and secondary sources.

The main findings of the thesis are:

1. In China the state's political elite is the main body which formulates states strategic decisions. The public role is relatively small. That's why in this research the strategic culture is defined by the author's A. Scobell proposed definition. China's strategic culture is seen as fundamental and enduring assumptions about the role of war in human affairs and the efficacy of applying force held by political and military elites in a country.
2. An overview of China's strategic culture showed that China's strategic culture is dual. On the one hand it is influenced by Confucianism, which implies that China does not approve active participation in conflicts and avoids it if can. It chooses defensive logic. On the other hand, China is guided by realpolitik logic, selects military solutions and is featured by offensive strategy. That means China's strategic culture is expansive and defensive at the same time.
3. Analysis of China's strategic culture showed that traditional Chinese strategic culture is featured by the following traits - the cultural supremacy of China, the application of "Middle Kingdom" concept, which emphasizes the defense of China's mainland, China's territorial integrity and freedom from external forces and a negative attitude toward the war.
4. China's declared foreign policy has changed since 1997. In that year state introduced the „New Security Concept". This concept helped to establish the belief that China must act more decisively and assertively in the international environment and create a more favorable security structure in the Asia - Pacific region for itself. And we can see that if in the end of the twentieth century these objectives were reflected only in speeches and state's strategical plans, in 2008 these goals are fulfilled by active actions. The change in actions indicates that strategic behavior has also changed. China actively and assertively operates in the South China Sea region – state has founded Sansha city in Paracel islands. In Sanssha city China established its military bases. Furthermore, Chinese State in the South China Sea region adopted an unilateral decision to set up an oil extraction platform, established the airstrip and does not avoid to the use military means to discourage Vietnam and the Philippines to enter the sea near Paracel Islands. These actions and decisions causes tension, because Vietnam

and Philippines like China express the rights to Paracel Islands. China's ambitious and aggressive policy is also reflected in the East China Sea region. In this case, China competes with Japan, because of the rights to the Senkaku Islands. For instance, China established the Air Force defense identification zone, which allows country to control and track the paths of other countries air and sea carriers. But this decision violated the agreement, which earlier was signed with Japan and other countries in the region. China's aggressive policy is also reflected in the Sino-American relations. China often harasses USA national vessels, which operate in Asia - Pacific region. Besides, China established sanctions for the USA international companies, which worked with Taiwan. Furthermore, China quite strongly objects the close US-Japan partnership.

5. In the research were distinguished 4 key independent variables, which helped to analyze the strategic culture and evaluate if it has changed. Those variables are - level of ambition, which is reflected in the international security policy, the influence of the executive power in the decision-making process, foreign policy orientation and willingness to use military force.
6. The slight strategic culture change can be found in China's security policy. China's territorial integrity and sovereignty remains the cornerstone of China's strategic culture. It is worth noting that territorial integrity variable includes the protection of peripheries. However, it can be seen that China wants not only protect the mainland but also include the protection of maritime dimension. In addition, maritime protection includes not only coastal protection, but also the offshore and open seas defense. Besides, China also emphasizes importance of the A2/AD doctrine, which allows to cover not only the immediate periphery of Chinese territory, but also hit targets from a distance. These changes mean that changes Chinese approach to the "Middle kingdom" principle.
7. China's strategic culture's change is also reflected in China's readiness to use military force. Although China's approach to intervention is negative, China does not avoid to use the force against the territory, which is considered to be China's periphery (for instance, conflicts with the Philippines and Taiwan because of the Paracel and Spratly Islands, the conflict with Japan over the Senkaku Islands), or against states which are considered to be the main competitors in the Asia - Pacific region (US and Japan). Moreover, China's

military modernization and the need to cooperate with international institutions make China to participate in international operations and missions quite frequently. In conclusion, these changes in strategy decisions show that changes and traditional China's concept of war. It becomes less negative and the definition of a just war becomes vague.